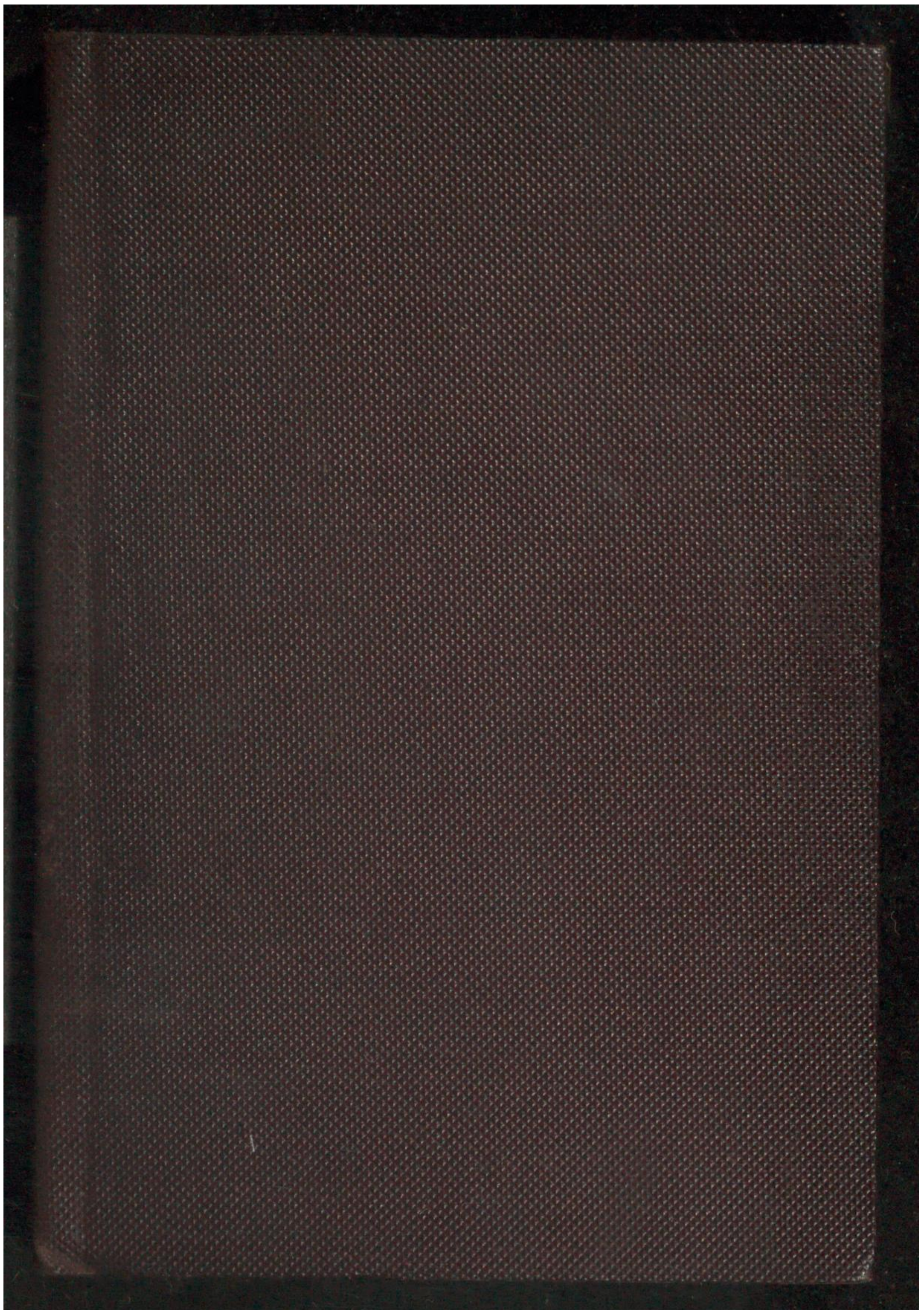
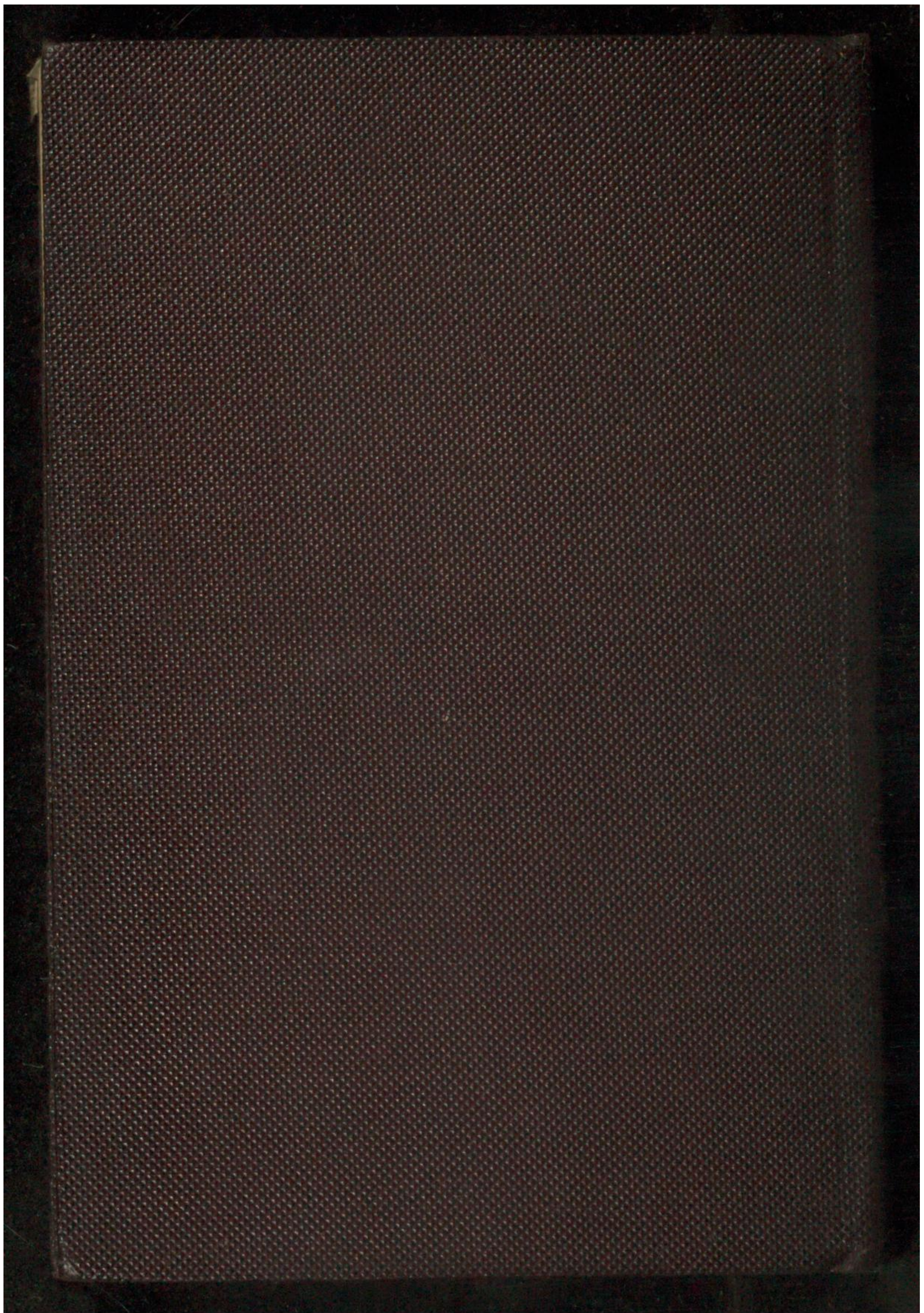

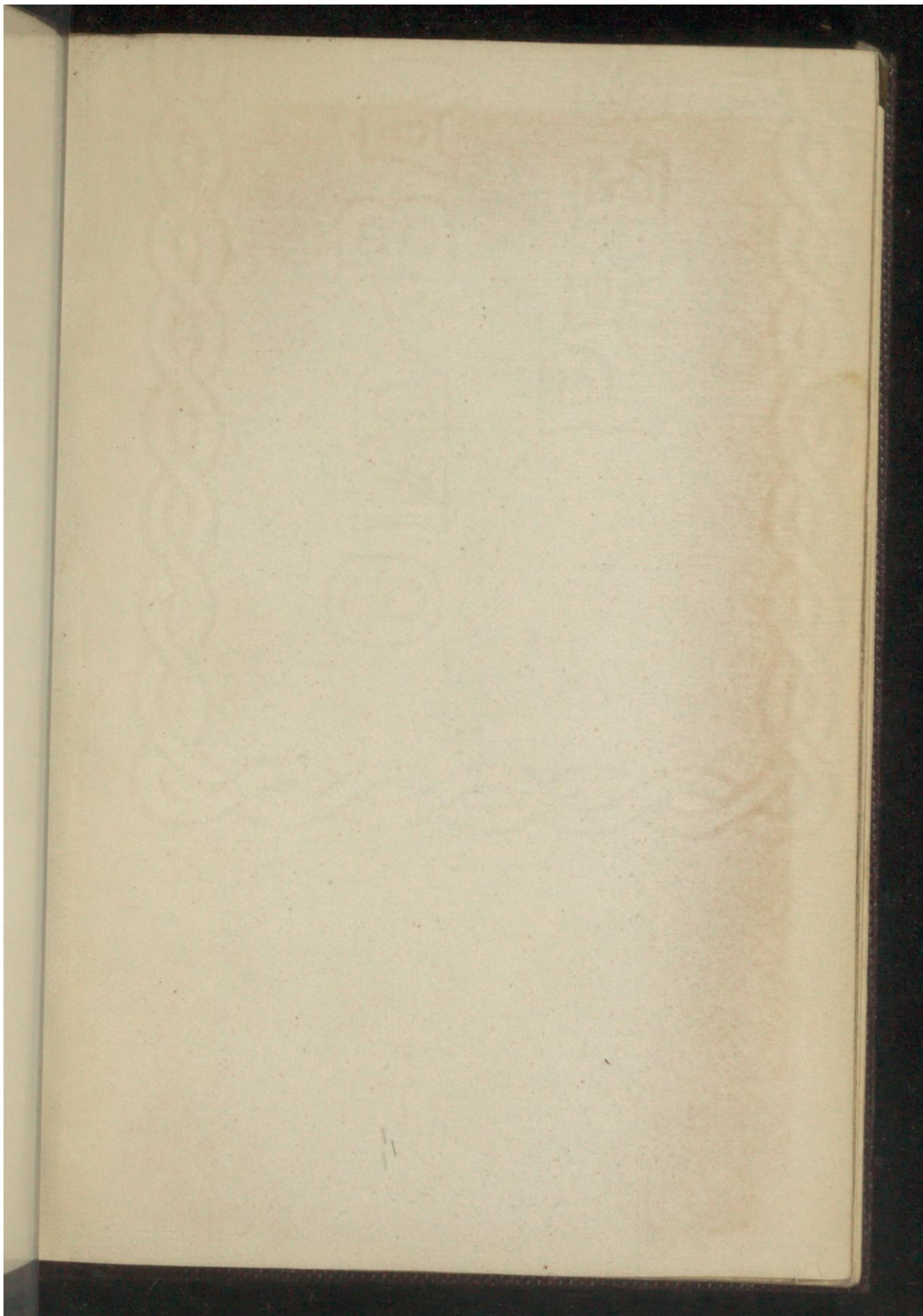
DE LUIS VENEREÆ. J. FERNELIUS. 1580.

Hoepli
4 Sept 03

IOANNIS

FERNELII

AMBIANI

De luis Venereae [illegible]

Galli [illegible]

[illegible]

LIBER

Cum Privilegio.

[illegible]

IOANNIS FERNELII AMBIANI

De luis Venereæ, siue morbi Gallici curatione perfe ctissima

LIBER.

Cum Priuilegio.

PATAVII
Apud Paulum Meietum
M. D. L X X X.

VICTOR GISELINVS IANO DOVZAE à Noortvviick. S. D.

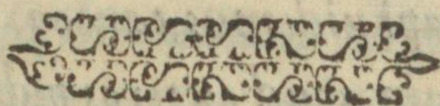
ESCIO profectò, Douza, quis Deus proximo superiore Septembri me vobis, aut potius Batauiam ueſtram mihi inuiderit. ad quam tamen totis decem annis non uiſam, non minore ſanè deſiderio, pæne auſim dicere, maiore tum excurrebam; quàm olim è medio ſtudiorum curſu ad patriam, ac parentes ſolitus eram. neque, ut uerum fatear, abs re. Cùm enim initio horum tumultuum, conſilio de adèunda Italia mutato, calamitatem Belgi

cæ noſtræ imminentem è latebris quibuſdam potius ſpectare mallem, quàm è longinquo audire: illa me honeſtisſima conditione euacatum adeò benignè, & liberaliter accepit, ac tanta amicorum acceſſione, præcipuè uerò doctorum hominum uſu, & conſuetudine auxit, & ornauit; uix vt vlla ætatis pars mihi effluxerit iucundius. Quò magis ex animo doleo, me nuper, vt primùm in ea pedem inſtitui, donec ultimum inde efferrem, moleſta, & aſſidua febre correptum fuiſſe, loco, & tempore nimis quàm incommodo. Neq. enim ex deſideratiſſ. conſpectu mutuo uoluptatem. neq. ex ſtudiorum communicatione fructum aliquem capere, aut afferre integrum fuit. fiebant quidem à te omnibuſq; amicis ſedulò, & prolixè omnia, quo eum mihi dolorem leniretis. fruſtra tamen. δυσάρεστον, ut ille

ait, οἱ νοσοῦντες. Quid enim de Musis uestris dicam, illo ipso mari, vnde Venerem natam ferunt, venustioribus? quid de poematis aliisq; scriptis tuis doctis Iupiter, & laboriosis? quid de immortalibus Lipsii nostri Saturnalibus? quorum sanè desiderium me ab extremis Morinis istuc pellicere potuit, eorum ne lectionem potui à me impetrare. Itaq; quoad unà fuimus, vos quidem miseros, me verò uobis habui ingratissimum: idq; duplici nomine: uno, quòd effusa liberalitate, ac suauissimis litteris uestris frui, ac delectari minimè sum uisus: altero, quòd ex mea parte uobiscum paria facere, & concitatam de studiis meis exspectationem familiari colloquio augere uobis, & firmare non licuerit. Non enim sum ignarus, quid olim publicè sim pollicitus; quamque arctè toties datæ ad uos litteræ

fidem meam constringant de euulgandis meis in hoc peruulgato hodie scriptionis genere ὑπομνήμασι. *Quæ ut me primo quoq. tempore elaboraturum esse certò tibi persuadeas; utq́ hac etiam parte magnifico illi, & magnidico Veteris Pontificii iuris pollicitatori sim dissimilis: accipe, uir clarissime, nostram in hoc opusculo opellam, testem, & pignus fidei & diligentiæ meæ : Medicum totius Galliæ principem tam diu pro Giselino obsidem tibi habe; dum alia, utriusq. nomine, & amore haud indigna, à me accipias. Vale. Brugis, Anno* M. D. LXXIX.

IDEM LECTORI.

E IOANNE *Fer-nelio, ita existimo, nemi nem omnino hodie tanti viri laudes satis pro me rito verbis exsequi posse: nedum amicus aliquis id cogitet, aut nepos: quorum laudibus ferè apposita est suspicio. Vnus hoc præstare potuit Fernelius. & præstitisse quidem, testis est sanè locuples tum inuidia ipsa, tum quæ adhuc est posteritas. Nam cum plurima aliorum scripta, in his, etiam eorum qui ex huius uiri nomine suum illustrare conati sunt, auctoribus suis in dies præmoriantur, & ne primam quidem ætatem*

ferant: Fernelii, quæ exſtant, opera, toties iam prælis ſubiecta, tam auidè ab omnibus rapi uidemus, tantoq. plauſu, ac fructu etiam apud exteros publice doceri; ut qui paſſim medicinam faciunt, iis carere nolle, & qui in huius artis elementis verſantur, eadem ſine iis diſcere non poſſe uideantur. Atq. hæc quidem ratio eſt, cur doctiſſimi uiri Gulielmi Plantii fidem vna omnes uoce toties appellauerimus, ut obſeruationes eorum, quæ Fernelius curandis morbis noua deprehenderat, item ſeptem alios libros de particularibus morbis curandis, quos abhinc xi. annis ſeſe apparare ſcripſit, fideliter ex legatoris uoluntate nobis repræſentaret. Quæ, quoniam illo iam mortuo, (quantum ex reipſa præſagio) optare tantum, non etiam ſperare poſſumus: alia ſaltem auctoris ſcripta, quæ partim aduer=

saria esse, partim rescripta, & responsa de uariis morbis ad ducenta ferè relicta Plantius scribit, utinam aliquando uideamus. Sint rudia, & impolita. quid tum? ea ipsa rudia, & ab auctore impolita multò malo, quàm à quouis disertiss. homine interpolata. quasi uerò nos non leonem ex unguibus. neq. sanè nobis de eloquentia uiri constare uolumus. constãt uerò multò manifestius, quàm quisquam declamator quamuis magnificis verbis possit declarare. sed rem quærimus, & artis experimenta, id est, quæ ille propria sibi, & peculiaria ad grauiores morbos habuit remedia, multo longoq; medẽdi usu, & frequenti meditatione probata, ea discere, & scire auemus. Quorum omnium spem minimè vanam mihi uisus sum promittere; cùm ante annos VII. è Sequanis Luteciã reuerso, & in Chri

ſtophori Plantini, amici & hoſpitis hu=
maniſſimi ædibus diuerſanti videre con
tigit exemplar manuſcriptum libelli Fer
nelii De curandis febribus, & in eo præ=
clara illa prolegomena non tam de febri
um, quàm de omnium particularium
morborum curatione. Non enim dubita=
bam, quin tam accuratam præfationem,
quatuor capitibus diſtinctam ſecuturum
eſſet opus illud, cui ea uiam muniebat.
Verùm cùm nunc aliter eueniſſe uideã;
de meis illis votis uiderit cum patre op=
timo bonus Aeſculapius, Is libellus, vt
ad rem præſentem tandem ueniam, po=
pulari cuidam meo poetæ, & medico ne
mini ſecundo, traditus tum erat, ea gra=
tia, ut ab eodem librarii mendis perpur=
gatus typis committeretur. quàm ille ope
ram à meis ſtudiis non alienam mecum
partitus eſt, vt, & laboris tædium eſ=

ſet leuius, & certior emendatio. eius ſanè opellæ indicia non pauca planè mihi ui-deor agnoſcere in ea, quæ altero ſuperiore anno exiuit, VVecheli editione. teſtis eſt nominatim uaria lectio capite. XII. de febrium ſymptomatis: quæ ut in toto au-tographo erat unica, & inter nos contro-uerſa, ita hodie relicta eſt. eã obiter nunc ad moneo, ex auctoris mente, inducendã eſſe: ut liquet ex cap. illo, quod huic re ſpondet, extremo libri IV. Pathologiæ: ſu dor, inquit, ferè primùm incipit à capite, ac deinde è reliquis etiã partibus ſenſim emanat. & ex Galeni capite XI lib. III. de criſibus, unde iſta uidentur expreſſa ſu dores ſolum expectare, & potiſſimum quando &c. externa calidiora, & rubi cundiora, necnon quidam uapor emanat calidus, qualis non antea quo loco do-ctiſſ. H. Mercurialis τὸν ἀτμὸν roridam

humiditatem interpretatur. Alarum mentio quid ad rem? quæ ferè madent, ceruice, & toto capite etiam squalente. Eidem illi meo amico traditus unà fuit Fernelii liber De lue Venerea, quem itidem ab ipso auctore perfectum absolutumq; testatur Plātius. Verùm quòd ab homine indocto adeò uitiose, & incondite exaratus esset, ut plurimis locis sensus nullus elici posset, nisi quem ipsi nos temere auctori affinxissemus; satis habui eundem, desperata omni recognitione, quātùm potui emendatè in proprium usum describere, & priuatim cum amicis popularibus communicare. Et nisi uehementer animi fallor, hæc uera est caussa, cur opusculum iam bis disertè nobis promissum, & tantum non typographo in manus datum, hactenus nullum usquam compareat. Postea uerò, quàm ex

peregrinatione XVIII. annorum tandẽ in patriam reuersus sum, & studiorum meorum fructus ĩ commune cœpi conferre; forte fortuna alterum huius opusculi exẽplar, longè castigatius, nactus sum à Francisco Rapardo Medico de rep. Brugensi optimè merito. ex cuius collatione non solùm facile mihi fuit omnia insulsi illius scribæ menda corrigere, verùm etiã quod in primis optabam, lacunam unam atq; alteram memorabilem explere: quamuis tamen in eodem non pauca desiderabantur, ultimaq́; auctoris manus ipsi, defuerit. Hæc Belgis meis, editionem meam improbe flagitantibus, indicata uolui. alii si meliora poterunt afferre, gratissima habebimus. si ne paria quidem; nostris fruantur.

LVIS VENEREAE DEFINITIO.

CAPVT PRIMVM.

VES Venerea totius ſubſtantiæ morbus eſt occultus, cõtagioſus, tuberculis, maculis, vlceribus, cruciatibus & doloribus ſeſe ꝓdens: *ſolo concubitu, aut alio impuro contactu contrahendus*. Atq. ut huius morbi vis& natura, de qua hactenus inter Medicos parum conuenit, certiùs innoteſcat, paullo altiùs repetenda eſt definitionis explicatio. Cùm omnis morbus primùm &per ſe in aliqua parte corporis inſideat; partes autem omnes ſimilares ſint & diſſimilares: neceſſe profectò fuerit in harũ alterutram vel in vtraq; luem Venereã primùm & ꝑ ſe inhæreſcere. At uerò in diſſimilaribus primùm & per ſe non conſiſtit, neq. enim conformationis neq; magnitudinis neq: numeri, *neq; collocationis ſiue ſitus* morbus exſiſtit. Reſtat igitur ut partium ſimilarium primùm& per ſe vitium ſit, &af

fectus præter,naturam:neq; enim,si cũ omni genere morborum concurrit, & complicatur,aut etiam uarios partium dissimilarium affectus inuehit; idcirco sanè morbus vnus non fuerit,aut etiam partium dissimilarium primum & per se affectus censebitur.Ita enim & febris partes omnes obsidens,dissimilarium partium primum&per se morbus diceretur , nec vnus esset affectus,sed plures:quod veterum auctoritas redarguit. Verum enimuerò cùm affectuum partis similaris tria sint summa omnino genera,intemperies,materiæ immoderatio , & totius substantiæ corruptela : ad quod Lues hæc sit referenda,videndum. Primùm ad intemperiem non pertinere,apertè post hac demonstrabimus,cùm de eius caussa dicemus.multo minùs ad materiæ ametriam referri potest:neq. enim mollities aut durities est,neq. naxitas,aut adstrictio,neq.tenuitas aut crassities , neq. demum raritas aut densitas,qui materiæ immoderatæ omnes sunt morbi. Ad formã ergo necessariò referenda est.quæ quoniam præcipua est,& pæne tota rei cuiusq. substantia; eius affectus totius substãtiæ morbi dicetur . Atq. ideo lues Venerea meritò totius substãtiæ affectus dicetur. Iam verò cùm morborum

totius ſubſtantiæ alii intemperiem manife ſtam ſequantur, cuiuſmodi ſunt febres omnes putres, aliarumq. partium affectus ex putredine ortum ducentes, alij alias cauſſas occultiores: ad quod genus Lues pertineat, videndum. Qui intemperiei ſuccedit morbus, manifeſtus eſt, iſq. vel putredo quædam exſiſtit, vel putredinis quædam ſoboles, quod Lui non conuenit. Supereſt igitur, vt à ſecretiore cauſſa orta putetur. Atq. hic occulti morbi dicuntur, qui non èx diſſolu to temperamento, neq. ex ſimplici putredi ne, ſed ex abditiore quadam cauſſa proceſſere, quæ corporis totam ſubſtãtiã primùm & per ſe afficit. Hoc cauſſarum genere con tinentur omnia peſtifera deleteria. & uenena, quorũ ferocia in natiuum noſtrum calorem, in ipſumq. uitæ principium, cui tota eſſentia contraria eſt, & infenſa, maximè ac primùm ſæuit ac debacchatur. Non enim eiuſmodi cauſſæ ſola putredine, ut iunioribus pleriſq; uiſum eſt, ſed tota ſpecie & vi de leteria nos vel offẽdũt uel enecãt. Hæc autẽ quæ toto genere & prorſus uenenata ſunt, tribus omnino modis nos adtĩgũt: aut enĩ cum aere ſpirando ducuntur, ut peſtilentiæ ſemina: aut extrinſecus nos adtingunt, ut rabidi canis & uenenatarum beſtiarum ui-

rus: aut intrò ſumuntur, cibi, potus, aut me dicamenti ſpecie. Venenum, quod non niſi intrò ſũptũ uires habet, omnium infirmiſſi mũ exſiſtit: nõ ĩ ſpiritu, nõ in tenui humo re, ſed in craſsiore quadã ſubſtãtia in hære ſcens. huius generis ſunt fungi, arrhenicũ, auripigmẽtum, & alia pænè innumera, quæ non odore, nõ adhæſu, ſed hauſtu ſolo enecant. hæc Chirurgi in malignorum vlcerum curatione citra ullam partium corporis iacturam, magnoq́; vſu extrinſecus adhibere ſolent. ex quo intelligitur nõ eſſe illa contactu; deleteria. At uerò ſi quid iſtorum ſumatur è craſsiore materia uenenum vi noſtri caloris ſuſcitatum in principes demũ partes ſeſe inſerit, profertq; ſui furoris incommoda. Venenum, quod halitu nos ferit omniũ præſẽtisſimũ ẽ & efficacisſimum, nec humore, nec craſsiore materia tanquã uehiculo indigens, vt in nos agat, ac commigret ſed tenuisſimum cùm ſit, ſpiritu hauſtum, celerrimè per pulmones in cor uiſcus nobilisſimum & in arterias, in omne deniq. corpus irrepit: primumq́; ſpiritus, deinde humores, poſtremò ipſarum partiũ ſubſtantiam labefactat. Quod autem uenenum contactu ferit, minùs efficax eſt: neq; in ſolo ſpiritu, vel in aere, ſed in humore

quodam prouehente uires habet. Hoc uerò cùm in partem cute nudatam insederit:cõtactu quidem eã primùm,dein uerò proximas,reliquumq; corpus omne consecutione quadam inquinabit. Non enim rabidi canis halitus solùm contagione quempiam pulluit. at in partem demorsu apertam uel humor uel saliua eructatur: cum quo uirus ilinc sensim in omne corpus euadit. In integrã uerò cutim si inciderit,nihil efficit. epidermis enim densa cùm sit atq; ualida, horum hebetiorum & crassiorum uenenorum substãtiam altius penetrare non sint, nisi uel findatur uel dilaceretur. Sic enim bestiarum,quæ virus eiaculantur,uenenum prouehente ducitur humore.sic sagittarum venenatarum. sic elephantiasis,aut luis Venereæ uirus, non inspiratu, sed humore in quamuis partem cute nudam defixo sensim prorepit in omne corpus.Ex iis tamen quæ solo contactu officiunt,pauca quædam numerantur,quæ integram etiamnum cutim, quamuis ualidam & densam, peruadunt,& penetrant,introq; subeunt:vt quod à basilisco aut torpedine pisce infligitur uirus. Atq; hæ tres occultæ atq. uenenatæ caussæ tres occultorum morborum differentias constituunt: quorum alii ab aere;

alii contactu;alii à venenata, quæ intus sit, materia procedunt,contrahunturq́.Hi quidem omnes uenenati sunt : at non similiter,neq. iisdem ex causis. Nam qui ex intus conclusa materia processerunt,quia foras non emigrant , neq; in vicinas partes prorepunt,simpliciter Venenati nuncupantur.qui uerò ab aere , aut contactu fiunt, Contagiosi: quòd uel externæ, eiusq́; uenenatæ caussæ occursu geniti sint, uel contagione,mutuaq́. societate uicinas partes contaminent.At hi qui solo contactu contrahuntur ,ut hydrophobia, Lues Venerea,& qui bestiarum uenenatarum ictu fiunt , simpliciter contagiosi dicũtur.alii qui ab aere procedunt, pestilentes. Vt idcirco breuissimè dici possit, Occultorum morborum alios uenenatos esse,alios contagiosos,alios pestilentes. Sed uenenatis ,& pestilentibus relictis,de contagiosis pauca quædam dicemus.Contagiosi tota substantia morbi alii manifesti sunt,alii occulti . Manifesti sunt phthisis, pruritus,scabies, lepra, achores,faui,& reliqui huius generis: qui licèt contactu & fiunt& afficiunt ; nihil tamen occultum ,malignumq́. resipiunt: sed à manifesta putredine,& qualitatum primarum intemperie, oriuntur. Contagiosi occulti di

cuntur, qui externi cuiuſpiam ueneni occur ſu, & contagione primùm contracti ſunt, ut ſtupor à torpedine piſce, uel ab opio. Hydrophobia & qui ſcorpionum beſtiarumq; uenenatarum morſu uel telorum ueneno infectorum ictu fiunt. In horum cenſu iure numeranda uenit Lues Venerea. cum enim neminem umquam hac Lue labefactauerit, inquinaueritve aeris inſpiratio, nec multos communiter illa inuadat: non poteſt inter Epidemicos morbos cenſeri. cumq. nec alimentorũ impuritate nec uitio ſit orta, non numerabitur in uenenatis. Reſtat igitur ut habeatur inter contagioſos, quorum peculiaris eſt ſua cuiuſq; cauſſa. Et licèt fortaſſis ab externis hæc cauſſis primùm originem non habuerit: quoniam tamen hæc ſemel genita non niſi contagione poſtea afficit, contagioſorũ more, cõtagioſus quoq. morbus dicendus eſt. alioqui nec elephantia, nec qui Luis Venereæ & Elephantiæ per mixtione fieri poſſunt, inter morbos contagioſos recenſerentur. quod tamẽ ueterũ auctoritas & vſus coarguit. Itaq; Lues Venerea totius ſubſtãtiæ affectus eſt occultus & cõtagioſus.

Luis Venereæ origo.

CAPVT II.

ANNVS fuit à Christo nato post M. & CCCC. nonagesimus tertius(aliis secundus) cùm irrepsit lues Venerea apud Neapolim primùm in Gallorum exercitum. Vnde à Gallis Neapolitanus, à Neapolitanis Gallicus morbus est appellatus. Hunc iram Dei Opt. Maximi interpretati sunt Theologi, cùm hanc malorum à nobis morum pœnam exigi, hoc supplicium de scortatoribus sumi publicè docuerunt. Hinc statim mira tam horrendum affectum superstiticio excepit, indoctis quibusque hominibus & mulierculis ad Diuos nescio quos uota sua referentibus, opemq; ab iis poscentibus. Non defuerunt etiam Astrologi & Meteorologici, qui morborum popularium caussas altiùs repetentes, insolentem quandam siderum constitutionem ac binas solis eclypses, aeri inquinamenta quædam respergentes accusarunt, Epidemicumq. hũc affectum dixerunt; quorum etiam opinionem plures Medici postea sunt secuti. At ego uel ab insulis quibusdam Americis, in quibus populariter affectum hunc grassari

audio, per Hiſpannos in Gallorum exerci tum uitium allatum crediderim: aut illic certè ſcorti cuiuſpiam magna impuritate contractum: cuius dein contagio in omnē Europam, Aſiam, Africam, & extremam Indiam defluxerit, omnemq́. orbis partem, quæ noſtratum commerciis utitur, impleuerit. Etenim ſi Epidemicorum morborum conditione, à certo aſtrorum influxu deriuata eſt hæc Lues; quomodo paucis diebus plures non afflixit, tandemq́. tempore deſiit? Ita enim peſtis illa Anglica hoc ſeculo nata ſæpius iam & inuaſit, & exſtincta eſt penitus. ita morbi omnes Epidemici ab Hippocrate celebrati: ita exanthemata & ecphymata ortus & interitus ſui curſum ſemper abſoluunt. At aut ab uno aut admodum paucis apud Neapolim originem habuit lues Venerea: cuius contagio hactenus ſerpſit in reliquos, nec tēpore deſiit. Itaq. accuſanda hoc loco multorum credulitas, qui multas ſe in cœnobiis uirgines artè cō cluſas hac lue labefactatas uidiſſe ſcripſerunt ſine uiri conſuetudine, & impuro contactu, ſola inquinatas aeris inſpiratione. Nō minus explodenda eſt illorum opinio, qui alimentorum impuritate & uitio luem hanc ſæpius oriri contendunt. quaſi uerò

numquam antea putridis,& uitiosis alimẽ
tis usi sint homines sine Lue Venerea : aut
hæc in plebeios tantum,& infimæ sortis ho
mines uitiosis plerumq; cibis uictitantes,
non autem in magnates& reges ipsos sele-
ctissimis cibis utentes grassata sit. Multi
etiam Luem hanc indies mutari, & ita in-
clinare ,atq; cõsenescere,ut sit posthac bre
ui finem habitura , litteris prodiderunt. a-
iunt enim , cùm primum oriretur , tanta
fuisse fœditate,ut quæ nunc grassatur,uix il
lius generis esse putetur. Vlcera erant innu
mera,in quernæ glandis speciem,& magni
tudinem aspera,exporrectaque : spurcus ab
iis profluens humor, fœtor uerò tantus ex
halans, ut cuius nares attigisset , is infici
mox crederetur:color pustulis ex nigro ui-
rescens , ipso aspectu non minùs ægros q̃
dolore cruciabat. Fugiebãt idcirco omnes
eius aspectum,nedum contactu abstinebãt,
ut morbi præterea nullius. Quæ uerò secu-
ta est,& iam passim uagatur, pustulas qui-
dem habet paucas,ut & ulcera; dolores au
tem atroces cum tuberculis scirrhosis. ea
ut fœditate tolerabilior ; ita certè dolori-
bus & cruciatibus immanior euasit. Id uerò
minimè senescentis Luis naturæ&conditio
ni tribuerunt , sed præposteræ multorum

curationi. Adeò enim eſt hæc Lues mortalibus formidabilis, ut uel illius minima ſuſpicione confeſtim ad remedium ex hydrargyro concurratur. quod ſanè puſtularum ardorem exſtinguit, exſiccatq́. ulcera: at diſtillationes, articulorumq́; dolores adauget. Itaq. hanc, niſi Deus Opt. Max. ſua clementia ipſe exſtinguat, aut effrenem hominum libidinem temperet, numquam exſtinctum iri, ſed fore humano generi comitem, & immortalem crediderim.

Luis cauſſa efficiens ex nonnullorum opinione.

CAPVT III.

DIXIMVS de Luis origine & externa occaſione. Iam de efficiente cauſſa, cuius ad curationem in primis eſt neceſſaria cognitio, accuratiùs diſſerendum. Huius quidem natura, & eſſentia quæ ſit, quæ qualitas, quãtæ iamdiu, quamq́. odioſæ concertationes, quot opiniones, quàm maximè à Neotericis agitatæ, & ſumma diſcordia conuerſatæ at nondum tamen deffinita quæſtio eſt. Alius enim hepatis intemperiem ualdè ſiccam & paulo calidiorem per contagium

impressam arguit. ac eam primùm quidem simplicẽ, deinde uerò increscente humore noxio, compositam: qui in carnes ac corporis habitum à natura propulsus, & continuũ soluat, & pustulas, ulceraq́. excitet, dolores, tophos, aliaq́; incommoda innumerabilia accersat. neq. mirum uideri debere si medicamentis, quæ ad omnis generis intemperiem comparata sunt, hactenus non cesserit, quòd omnis sicca in temperies partis alicuius nobilis maximeq́. hepatis humidi primogenii plurimum absumat atq. dissipet, nec nisi arte summa & summo remediorum vsu tolli emendariue possit; cùm reliquæ omnes intemperies facilè corrigãtur. Intemperiem calidam esse à natura rei cognosci, & ab eius effectibus. siquidem pustulæ & ulcera, quæ in hoc sunt morbo, duritiẽ habent insignem : durities autem fit uel à pituita crassa, uel à melcholia. At pituita rassa facta non corrodit. Erosiones enim, q̃ cum duritie affligunt, sui caussam materiã crassam & densam agnoscunt. Adhæc materia tenuis erysipelata uel herpetes excitat: ulcera autem Luis profunda sunt & caua. Deniq. luis Venereæ ulcera iis tolluntur remediis, quæ ueteres Arabes ad vlcera à sicca & torrida materia compararunt. Quocir

ca à materia calida ſicca& denſa emergũt. Hæc autem materia non poteſt aliunde peti quàm ab hepate: ſiquidem Medicum eſt theorema: Actione aliqua per corpus totũ æquabiliter læſa, principium eius naturale neceſſariò eſſe malè affectum. neq; enim (quod exempli cauſſa dictum ſit) motu & ſenſu totum corpus priuari poteſt, illæſo cerebro, motus& ſenſus principio: neq; aſphyxia, id eſt, ſumma pulſus imbecillitas in toto corpore deprehendi poteſt, illæſo eius principio corde, Sic profectò uitiato ſanguine in omnibus corporis partibus neceſſe eſt hepar læſum eſſe: & cuiuſmodi eſt ſanguinis uitium, talem quoq. eſſe iecoris noxam. At omnes eo morbo affecti, liuidi ferè& ſubnigri cernuntur, floridumq. tum faciei tum reliqui corporis ammittunt colorem. quo fit, ut, ſanguis in hepate gignatur craſſus, denſus & mordax, qui poſtea in ſuperficiem protruſus, eum colorem inuehit, nam talis eſt cutis in ſuperficie, quales ſunt humores in intimo corpore exſuperantes; niſi ad profundum frigore aut alia occaſione decubuerint, receſſerintve. Alii omnes in hoc conueniunt, quatuor humorum exuſtionem& malignam quãdam affectionem antecedentem cauſſam eſſe Luis,

dum nec dolores, nec pustulas excitat:con iunctam uerò & continentem, dum illa iã protulerit: humores autem in hunc modum uitiari, atq. corrumpi, scilicet uel aeris uitiati, atq; corrupti inspiratione, uel cibi cacochymi, & aquæ corruptæ usu, uel certè alterius inquinati cuiuspiam contagione, atq. congressu. Quidam nihil aliud esse scripsit, quàm deprauati sanguinis suppurationem, quæ post in tumores, & nodos consiccata induretur, & cuius scaturigo à male affecto iecinore pullulet. Horum rationes quam uim habeant, paucis excutiamus, ut ueritas magis elucescat.

Intemperiem siccam Luis caussam non esse, ex inuadendi, serpendiq. modo conspicuum est. Omnis enim uiscerum intemperies, præsertim uerò sicca paulatim contrahitur, idq; uel potus pænuria, uel rerum calidarum, & siccantium diuturno usu. Est enim siccitas patiens qualitas minimam uim agendi sortita. Atqui Luis caussa, quã-quam non semper subitò se prodit: sed interdum, ut rabidi canis uirus, aliquandiu in nobis delitescit; repentè tamen semper contrahitur eo ipso die, uel altero, uel certè breui admodum temporis spatio. qua parte contracta est, ea ulcere aliòve sym-

ptomate certa de se indicia prodit, totumq. corpus uel optimè sanum peruertit. At potestne iecur tam citò siccescere, humidumq. eius primogenium absumi, & retorridus in eo genitus humor in corporis ambitum propelli? Quænam ista, aut in quo alio morbo tam repentina perspecta est humorum secretio, genitàve intemperies? In febre quidem pestilenti, dum inquinati aeris inspiratione repentè cordis spiritus contaminantur, lacessitum cor suæ affectionis indicia carbunculum, & bubonem foras eructat. At minimè tamen accensa, aut resiccata sunt viscera. cor siquidem maligna quadã, & inexplicabili qualitate obsessum sæpe priùs exstinguitur; quàm viscerum temperies possit permutari. Adhæc cedo, quæ intemperies vnquam contagiosa uisa est? Neq. verò si tubercula dura & ulcera exedẽtia Luem Venereã statim excipiunt, idcirco sanè horum principium iecur sicca intemperie statim laborat. Ea quippe non tã à iecoris vitio, & noxa, quàm à malignitate caussæ, quæ humores in sui naturam deprauat, proficiscuntur. Itaq. calida & sicca hepatis intemperies Luis Venereæ caussa esse non potest. Indignum certè fuit tãti philosophi grauitate in re adeò aperta cæcutire. Alio

rum ego omnium opiniones, quæ non nisi simplicem humorum corruptionẽ & exustionem proponunt, nihil moror: cùm uel ipsis Medicinæ tironibus ac tonsoribus notum sit, omnis generis ex humorum putredine morbos sine Lue superioribus seculis grassatos fuisse: nec iis remediis, quæ humorum putredinem arcent & emendant, luem Veneream bene umquam fuisse curatam.

Vera Luis caussa efficiens

CAPVT IIII.

EFFICIENS luis Venereæ caussa occulta est, & uenenata qualitas atq; perniciosa labes attactu, & contagione contracta: quæ licet leuis admodum & ferè corporis expers sit, sensusq. nostros effugiat. non simplex tamen & solitaria exsistit, sed in humore aut alio quouis corpore in hæretcit; quo ut subiecto quodam & uehiculo utitur. Quì enim possit corpori nostro vim inferre uirtus in corporea? Huius perniciei uis & efficacia diutius aliquando in nobis delitescit, tempore tamen copiosis signis & argumentis se prodit. Vt enim rabidi canis

aut ſcorpionis, ita huius venenum ab ea ſe de, quæ ſit primùm contagione inquinata, ſenſim in omne corpus ſpargitur, contagioſorum morborum naturam & conditionem imitatum, maximè autem Venereo cõtrahitur concubitu, à quo & nomen inuenit; & eius frequentatione propagata eſt Lues in hominum genus, & ex unius impuritate & inquinamento ſenſim in vniuerſum orbem diſſeminata, miſerabile ſcortorum flagellũ. Itaq. qui Venereo complexu iungitur cum inquinata, à pudendis Luem contrahit: nutrix, à qua infans pollutus lac ſugit, à mammis: obſtetrix, quæ infectæ parienti opem tulerit, à manu: infans à uitiata nutrice altus nunc ab ore, nunc ab interioribus: condormiens inquinato ſudore diffluenti, à cute & à ſummis partibus: qui effuſiore oſculo ſaliuam exceperit, ab ore. Huius tamen veneni vis, quia eſt hebetior, non niſi in apertam nudamq́. partem ſæuit. neq. qui iam inquinatus eſt, alium halìtu ſolo, ſed liquore de ſe in alterius corporis partem epidermide nudatam reiecto contaminat. a qua malum prorſus initium ſumit. Partium, à quib. Lues initium capit, aliæ aliis grauius uitæ diſcrimen inferunt. omnium exitioſiſſima eſt Lues, quæ äb interioribus & reconditis ui-

ſceribus, aut à partibus obſcenis inchoat: ceteræ leuiores & minùs periculoſæ. Cuicumq. particulæ Lues primum inſederit, illic inhæreſcẽs puſtulã excitat, interĩ & ulcuſculũ. inde lõgius prorepẽs radices figit, ſenſimq́. partiũ cõtinuatione interiora ſubit, & ex prauo initio, & quaſi ſuſcitabulo profecta paullatĩ propagatur, & inualeſcit; dum non ſpiritus modò atq. humores, ſed & carnẽ, & partes ſolidas omnes ꝑuagetur, & ad extremũ, ni medicamẽtũ adhibueris; furore omne corpus uaſtet, atq. depopuletur. idq́. hac fere ratione. Cũ uirus, exẽpli cauſsa, cõcubitu à pudendis madore ꝑfuſis initiũ habet; puſtulas in his primùm & ulcuſcula euocat cõtumacia, maliq́. moris. Vapor deinde aut ſpiritus ductu cauo pudẽdi introrepẽs (neq. enim credibile eſt, humoris quidquã eò ſubire) uenæ cauæ ſanguinẽ arteriæq́. maioris ſpiritum labefactat. tunc etiam bubo prorumpit in inguine: hinc uaſis ſpermaticis, renib'q́. affectis, gonorrhœa ſe prodit, qua uirus uelut eructando turpiſſimè eiicitur. Cùm exſecrãdũ malum iã iecur, & uentriculum inuaſit; leuis quidam alui fluor ſuboffendit: moxq́. cũ iecore ſanguis polluitur, cuius cũctæ poſtea uenæ participes fiunt: eoq́. in artus, in cutim, in ma

ſculos diſſeminato, compreſſum maleficiũ atq. tacitum erumpit, proſiliuntq́; liuidæ rubentesq́. puſtulæ, ulcuſcula cruſtoſa & herpetes, nonnullis caua ulcera, atq; maligna, bilioſis quidem phagedænica, & exedentia, melancholicis cancroſa, pituitoſis leuiora ſed fœdiora, & humore quodam mucoſo fætidoq́. manãtia: ſanguineis crebriora carbunculi effigie: omnia quidem labris præduris, tumentibus, & inuerſis, quæ exeſa carne ipſa etiam oſſa depaſcunt, primùm tenella, qualia ſunt naſi, & palati; deinde ſolidiora, quæ putria, carioſaq. tempore excidunt. Ab iis cùm malum iam cerebrũ, ſummãq. corporis arcem obſidet, multa ſuperuacua pro partis conditione pituitoſa colligi neceſſe eſt. quæ ſi interclusa capite contineãtur, magnũ & acerbũ dolorẽ cõmouẽt. Sin foras ſub cutim capitis promineant, uel in articulos uel artus deturbẽtur, cruciatus excitãt immanes, ac diuturnos, qui noctu maximè ingraueſcãt: aut tophos præduros ſcirrhoſosq́. tumores, haudquaquã tamẽ doloris expertes, progignunt. Quãquã enim pituitoſa uidetur materia, ueneni tamen maleficio pfuſa acrimoniæ particeps ẽ. Híc ſub oſſium membranas ſe recondens tum acrimonia, tum diſtentione dolorem exci-

tat:in osſium uerò ſubſtantiam per tenues quaſi tubos ſeſe inferens, illa diffundit dilatatq́. in tumorem, quæ tandem cariæ cõſumpta putreſcunt. Si minùs acris materia & mordax cutim non exedit; ad pilorum radices effuſa malignitate aut venenato vapore effluuium cõcitat: quo pleriq. viſi ſunt ſine capillis, ſine ſupercilio, ſine barba, ſine pilis, qui poſtea repullularunt. Cùm tamẽ multa vbiq́. ſint huius perniciei ſigna, nullum tamen cernitur in vrinis: neq. ex iis quiſquam aut hoc aut aliud vllũ veneni genus posſit deprehendere. Iam verò hæc paucula de lue Venerea ſi acriore iudicio ſtudioſe obſeruaremus, cui non perſpicua fuerit eius pernicies, quis eam veneni participem infitiabitur? Si enim minima eius portio in totum corpus diſſeminata ſerpit non aliter, quàm quæ à canis rabidi morſu infertur, posſitne eſſe ueneni expers? Non enim in externas duntaxat quæ ſub aſpectum ueniunt, verùm etiã in interiores quaſq. partes, in ipſaq́. uiſcera penetrat, quæ diſſectis mortuis comparent puſtulis vlceribuſq́. fœda. Itaq. hoc ĩ morbo, aliisq. venenatis plurimos videas captioſa eaq. admodũ inani ratione falli, ꝙ dũ uident ſymptomata hæc oĩa cum humoris cuiuſpiã vitio inſultare;

nihil præter humorem inesse putant, nihil maius animo concipiunt, neq. acriore animi acie pſcrutantur,nũ aliud quippiam in humore ſubſit,in quo præcipua affectionis cauſſa conſiſtat:quale procul dubio,ſi ſenſu non cernimus,poteſt certè ratione ac intelligentia comprehendi. alioqui in maxima rerum ignoratione verſamur. ſed de his aliàs.Hanc luem nulli adnaſci, niſi contagio qui ſe polluerit,diximus.qđ quoniã in concubitu ſolet euenire,pueros & ſenes aut alioqui coitus expertes rariùs occupat:ſæpiꝰ & facilius,quo quis ſalacior,&in Venerem eſt procliuior.qua de re & à partib. obſcenis ſæpisſimè incipit. licèt & interdum ex aliis pleriſq; ,vt dixi,locis expullulet,quib. labes contagioq́. fuerit aſperſa.Inquinatur autem dumtaxat uel purus ab impuro, uel impurus ab eo qui ſit longè impurior: à ſimili uerò,vel minus impuro numquã. Æquè impuros citra offenſionem congredi licet:& vterq́. tamẽ alium puriorem cõgreſſu labefactat.Hauritur ẽt interdum Lues è ſcorto,quod nondum ſit inquinatum, cùm quis cum eovolutatur mox ab alio impuro ſcortatore.Impuritas nõ ex cutę ſpectatur, quòd ſæpè inueteratæ luis fermentũ intus recõditũ ſit &abſtruſum.Iã quos corripuit,

Lues a sc... to non in... nat...

ut quiſque uiuit, ita eum aut citò deſerit, aut diu tenet,& in totum abſumit.In Italia & Hiſpania ac ſicubi præterea ſobrii ſunt homines,mitior:in Germania propter crapulam& uictus intemperantiam,ut diutius hæret, ita p̄hēſos infeſtisſimè torquet&acerbisſimè affligit.Secundo loco ſunt Galli.

Luis ſpecies ſigna & ſymptomata.

CAPVT V.

LVIS differẽtias,ſpeciesq́. nõnulli,quib. ſymptomatum quâm eſſentiæ maior cura fuit, uarias, multipliceſq́; ſtatuerunt .Vna tamen,&eadem eſt eſſentia totius : ſed uariis diſtincta ordinibus,ut alia leuior ſit,alia grauior.Eſt & corporum, in quæ illa incidit,permagna varietas.Ac utraq. ex cauſſa fit lues,alia leuiorib. alia grauiorib. ſymptomatis exerceat . Omnium leuisſima eſt ea ſpecies, qua ſolum capitis,& barbæ pili ſenſim citra ullã corporis effuſionẽ defluũt. Eius quippe uirus in tenui quodam uapore conſiſtit, qui in corporis ſumma diffunditur ad pilorum radicem.Atq. ut ephemera febris à putrida,ita&hæc ſpecies diſtat à ceteris.Altera paullo deteriorẽ , qua cutis v-

niuersa crebris maculis minimè tuberanti bus aspergitur, iisq. paruis lẽtiginis instar, ac modò rubris modò flauis: quæ non an te deleri, exstingui ve possunt, quàm morbi radix sit euulsa. Hæc in tenuissimo sangui ne uirus habet: quàm nulla alia grauiora sequuntur symptomata. Tertia species grauior, ac iam uera Lues est, Hac rubræ aut flauæ pustulæ primùm quidem circa frõtem ac tempora, poneq; aures, dein in capite, atque etiam in reliquo corpore erumpunt, & extuberant rotundo schemate, siccæ sine pu re, quæ dein sicca crusta obducuntur: atq. si negligantur, serpunt in ambitum, excauãtq. cutim, dũ ex pustula uerum ulcus fiat: quod ferè uirulentũ est, ac sordidum. partes quæ ad podicem ,nares atq. fauces sunt, quia te nellæ, omnium primæ exulcerari solent. Emergunt autem hæc, cùm iecur ipsum ,atq. sanguinis, humorumq. massa labefactatur. à qua protinus carnosæ, mollesq. partes de trimentum capiunt. Quarta his species suc cedit, cùm iã inualescens Lues solidas partes, ossa, uincula, membranas, ac neruos ado ritur. In his iã uitiatis excrementa multa, crassa quidem, ac glutinosa pro partis con ditione, sed tamen maligna congestione accumulantur. quæ nonnumquam in ten-

dones, ſæpius inter oſſa & perioſtea confluunt. Hæc cùm vel mēbranam ab oſſe diuellunt, vel eam maligna acrimonia ſeriūt; cruciatus cient implacabiles, qui noctu ſere ingraueſcunt. Ab his demum coaugmentatis præduri tophi cū cruciatu multò grauiore ſuccreſcunt. Eadem porro cùm in oſſe figuntur, id amplificant, diſtendunt, atq. exedunt, vt eius ſæpe deprehenſa ſit mōſtroſa figura. Tandem verò corpus vigiliis, diriſq. cruciatibus cōfectum & atrophia marceſcens, vita deſtituitur. Quæ luis natura ac conditio, & quibus illa ordinibus tamquā differentiis diſcreta ſit, ex his conſtat. Iam certa eius ſigna, quæ cauſſæ efficientis ſymptomata ſint ſparſim propoſita, ſeorſum enumeranda, & in epilogum coartanda ſunt. Itaq. ſi capillorum aut barbæ defluuiū citra morbum grauem & acutum incidat, & maculæ exiguæ lentiginis inſtar, modò rubræ, modò flauæ per cutim vniuerſam exortæ ſint: lues Venerea contracta eſt. idq. certiùs conſtat, ſi uel in pene uel in inguinib. ἐμπίφωνομένον aliquod præceſſit. Eadem ſententia ferenda eſt, ſi rubræ, aut flauæ aut liuidæ puſtule circa frontem & tempora: poneq. aures, dein in capite & podice ac reliquo corpore extuberant rotundo ſchemate

quæ cùm initio ſiccæ eſſent & ſine pure; de in ſicca cruſta obducuntur, aut etiam exulcerantur, excauanturq́. & in ulcus ſordidũ rotundum ferè degenerant. Sed omnium harum puſtularum & ulcerum ab aliis ſimplicibus diſtinctio vix planè & ad unguẽ literis explicari poteſt: oculorum intuitu & frequenti aſpectione cognoſcenda. Si dolores & cruciatus ingentes noctu ingraueſcẽtes non in articulis, ſed in mediis artubus affligunt, in quibus etiam tophi præduri inter oſſa & perioſtea ex craſſa lentaq́: materia ſuccreuerint; aut etiam carie, conſumptum os eſt exeſumq́;: Lues iãdiu cõtracta eſt. Horum multis aut aliquibus tandẽ comparentibus, Lues contracta intelligitur, & curatio maturanda. Multos video ſymptomatum multitudinem inter Luis ſigna reponere. quæ quoniã illius propria nõ ſunt; cognitionem interturbant, & tyronum ingeniis nondum exercitatis & vſu confirmatis, caliginem offundunt. Quorſum autem attinet laſſitudinem, proſtratã appetentiã, ſomnolentiam, faciei pallorem, linguæ ſcabriciem, aliaq; innumera, ſine lue quotidie affligentia inter Luis ſigna recenſere? Iã verò cùm clanculũ ſæpe ſerpat Lues, hæreatq; in corpore diutius, nullis ſignis prædictis

cõſpicua, illius ab aliis affectibus interno-
tio, atq; dirẽptus accuratè tradendus. Itaq.
cùm ex dubiis ſignis de Lue ambigitur,
eius origo eſt altiùs inueſtiganda, & partes
omnes adeundæ, à quibus initium habere
poteſt. Et quoniam non niſi attactu cõtra-
hi poteſt: neceſſe eſt, ut labes aliqua in ea
parte primùm cõparuerit, per quam inſer
tum eſt virus. Quendam exempli cauſſa ſta
tuamus, multos iam menſes de ſcapularum
& occipitis dolore, noctu quàm interdius
grauiùs affligente conqueri: qui iuſtis pur
gationibus, & topicis remediis non ceſſe-
rit. Cùm dolor externus ſine manifeſto tu-
more, aut abſceſſu tamdiu afflixerit, frigi-
dũ ex capite humorẽ eò confluere ſenſim,
aut certè partis uitio & imbecillitate gigni,
cumulariq. neceſſe eſt. Qui tantùm à uiſce
ribus ĩ partes externas pellitur noxius hu
mor ſiue tubercula aut puſtulas excitet, ſi-
ue ſcabiẽ, ſiue p uniuerſũ corporis habitũ
diffundatur, dolores efficit tam atroces, nõ
noctu excandeſcentes, ſed qui dumtaxat cir
ca partes membranoſas cumulatur. Luis e-
nĩ initio ex interioribus noxia materia ad
cutim pellitur: quæ poſtea in tubercula &
puſtulas erumpit: nullus tamẽ ante affligit
dolor, quàm circum membranas uenena-

ta qualitate iam perfuſas uitioſus humor *uenenata* & maligna congeſtione coaceruatus ſit. Et in hidrope Anaſarca licet totius corporis habitus cruciatibus diſtendatur, nullus tamen aut obtuſus admodum dolor eſt, vt nec in tumoribus pedum œdematoſis circa ſinem diuturnarum febrium contingentibus. Vtrum verò frigidum hunc humorem ſimplex partis intēperies cumulet, an qualitas potiùs maligna ei perfuſa, inueſtigandum diligentius. Perſcrutādum ergo num ante hos dolores, quidquam in partib* obſcenis comparuerit. Emergūt autem in his puſtulæ, ulcera maligna, viruléta, gonorrhœa, & inguinum bubones. Hæc tametſi nondū lues Venerea dicuntur, ſunt tamen rudimentum, & ueluti character eius impendentis, quorū ſi quippiam præceſſerit, quod poſtea quibuſdā remediis fuerit ſublatum, quoniam tamē ſcapularum dolores diutius perſeuerant, uenenatæ cuiuſdam qualitatis inde relictæ ſuſpicio eſſe debet: quæ ſolidas partes iam obſidens, ac illarum concoctionē puertēs, excrementa multa cōgerit, eaq́. craſſa & maligna, quæ doloris cauſſa ſunt efficiēs. & hic communia omnia diſtillationum remedia cōueniunt. Si uel in faucibus uel ī ore ulcus, uel excoriatio aut quauis a-

lia corporis parte contagione aliquid inhæ
sit, eadem est ferenda sententia. Licèt enim
resiccatum fortasse fuerit vlcus, non est ta-
men mali radix euulsa, sed sensim interiora
vastan; tempore sui testimonia profert. Su-
spicionis porrò occasionem confirmabit, si
circa os tibiæ, aut brachij, aut frontis, aut al
terius partis alicuius humor in callum aut
tophum concrescens, nocturno dolore fati
gans, exstiterit. hic enim non aliunde nasci
solet, & huic morbo familiaris est, Quòd si
præterea inunctiones ex hydrargyro æger
expertus est: multò erit certior caussæ inte-
rioris coniectura. At uerò si istorum nihil
præcessit, sed solitarius dolor est; caussæ in
ternotio difficillima existit: quam tamen
hac ratione assequi licet, si dolor, cuius cau∫
saiuestigatur, vel in articulis, vel mediis ar
tubus & musculis sedem habet. Qui in arti
culis, vel circa hos exsistit, fixusq. est: nō Ve
nereus, sed vel Arthriticus, si consuetus est,
ex interualis repentè inuadit, paullatimq;
soluitur: vel à simplici est defluxione. Non
enim Venereus dolor articulos (id pace
multorum dixerim) sed medios artus obsi
det. In quibus etiam diximus plerumq. to-
phos succrescere, maximè uerò in fronte &
capite, in clauibus, in medio humeri radio,

& cubiti osse, in parte priore tibiæ: nõnumquam & in aliis quoq. ossibus. Iam uerò ex iis qui in mediis artubus fiũt, qui breui paruoq. tempore exoriuntur, à defluxione simplici sunt, q̃ repentè è capite eò labi solet: cuius etiam fons antea fortasse fuerat deprehensus. Qui uerò sensim multoq. tempore procedunt ab eo excremento, quod pars malè affecta paullatim congessit, Luis materiam redolẽt. atq. idcirco cunctandũ est, dum alia se produnt symptomata. Neq. enim incogniti & nondum planè perspecti affectus tentanda vnquam est curatio. Solent enim complures ad missum scelus constanter denegare, dum dolorum vehementia & ingenti symptomatum turba conuincantur. Sed de his satis. Iam agnitæ Luis tradenda curatio.

Curatio per hydrargyrum.

CAPVT VI.

QVI omnium primi tetri huius & immanis morbi curationem sunt aggressi, neglecta eius essentia, horum duorum symptomatum, tuberum nempe & ulcerum tantum curam habuerunt. Ac primùm cùm illa corpus depascebantur, causticis comburere conati sunt. Dein quia, uno exstincto, noua re

naſcebantur, permulta excogitauerunt unguento eodem reſtinguere omnia, in aliarũ puſtularum& ſcabiei modũ. Aliter atq; aliter hoc tentabant, uerùm nullo quiſquã effectu, argentũ uiuũ qui non addidiſset. Huius enim uſum aui noſtri ex Arabũ ſchola deduxerunt, quos conſtat hydrargyrum ad ulcera maligna, & cacoethea coercenda, atque ad ſcabiem omnem ſiccã feliciter vſurpaſſe. Itaq. eo cum aliis quibuſdam oleis, & pulueribus in unguenti formã concinnato inungebant brachiorum, & crurũ iuncturas. alii & ſpinam, & ceruicem: nonnulli etiam tempora. item& ventrem., atq. iterum alii vniuerſum corpus. Quibuſdam ſemel die, quibuſdam bis: nonnullis tertio iterũ die: nonnullis quarto. Claudebatur æger in æſtuario, quod calebat asſiduè atq́. intentisſimè, alii uiginti, alii triginta totos dies, nonnulli plures, perunctum lecto, qui intra æſtuarium ſternebatur, apponebant, ac multa ſuperiecta ueſte ſudare cogebant. Empiricã hanc curãdi rationẽ hactenus ſecuti ſunt Medici& Chirurgi ferè omnes, nõ ſine magno Rei p. detrimento. Tanta ſiquidem huius unguenti crudelitas eſt, atq. ferocia, ut ſecũdo ſtatim aut tertio die lãgueſcere incipiat æger; quippe quod in ſummo

corpore eſt,& in toto corporis ambitu, ſũ
ma ſua tenuitate colliquat ac diſſoluit, ac
tandem extrema refrigerandi, qua pollet,
facultate, ad interna repellit: inde in uentriculũ& thoracem,è quibus deinde ſurſũ
partiũ cõtinuatione ad gulã,&os cõpellit,
tanta tamq. uiolẽta iniuria, ut dentes quibus, vt & cerebro peculiariter inimicũ eſt,
ſtatim omnibus uacillẽt,ac nõnullis liuidi
decidant omnes. Quædam è corpore p ſudores diſſipat:quædam purgatoria ui in aluum deturbat magnis torminibus. Atq. vt
paucis complectar,omnib. certè, qui ita curantur,exulcerantur fauces; lingua & palatum intumeſcunt; gingiuæ,dentes uacillāt:
ſputum per ora ſine intermiſſione profluit;
omni prorſus fœtore olentius, tanto contagio,vt labia eius contactu vlcus contrahãt,
& intus buccæ ulcerentur. frigefacto ſtomacho,& turbato fœtore, appetentia cibi deſtituuntur ægri: cumq. ſiti intolerabili cruciẽtur,vix tamẽ bibere poſſunt,os alioqui
totum vno occupãte vlcere. Quinetiam lingua balbutiem, aures ſurditatẽ contrahũt
nõnullis immedicabilem.Fœtet omnis circum habitatio. Atq. adeò durũ eſt hoc medicationis genus,vt perire morbo complures malint,quàm tanto periculo tam acer-

bo diſcrimiue leuari. quamquam vix cente ſimus quiſq. leuatur. recidiuo vt plurimũ ægro. Recidiua rarò ſimilis eſt radici: neq. iiſdẽ ſymptomatis exercet, ſed ferè diſtilla tione, arthritide, tophis vel osſiũ carie. Neq. pari cõtagione eos, cum quibus ſocietas eſt, afficit; quòd humoris furor & impetus illis auxiliis repreſſus ſit, etiam nondum mali radice reuulſa. tempore ſiquidem ea reuireſcit, recurritq; interdum poſt annum uigeſimum, aut etiam trigeſimum; tantoq. interuallo mali fomes, quaſi ſepultus, deli- teſcit: Et nihilominus, qui tum expertes ma li, prorſusq. expeditos ſe putant, alios cũ quibus concubuerint, contaminant, pro- lemq; gignunt ea Lue conſperſam: indiciũ ſanè, tum temporis mali fermentum in ue- nis, in ipſisq; partibus reſeruari, & ut dice re ſolent, in ipſis quaſi medullis deliteſce- re. Eſt igitur omnium curationum acerbiſ- ſima, quæ huiuſmodi perunctione fit: & in ea miſerrimum hoc quoq; eſt, quod pleriq. omnes qui ſic medentur, Medicinam non callent, ſed ut audacisſimus quiſq; aut in aliis uidit, aut ipſe tulit, ita medicum agit, uno quopiam ad omnes unguento utens, & ut ille ait, uno collyrio omnes perſanãs, nulſius neq. temporis neq. corporum qua

litatis

litatis habita ratione. Si quid accidat inte rim ægro, consilii inopia, quid suadeat nõ habens, morbi peruicaciam & malignitatem arguit, quæ non nisi iterata unctione tolli posit. Hinc alius bis, alius ter, aut quater, nonnulli decies, alii etiam undecies aut duodecies eã curationem experiũtur, tanta cum doloris acerbitate & malorum aceruo, ut credi posit, nimiũ uiuendi cupidos, qui non mori maluerint, quàm sic uita proferre. Multis namq. ad uertiginem, quibusdam ad insaniam usq. infestatur cerebrum post curationem. Tremunt multis non manus tantùm, sed pedes etiam, & uniuersum corpus, aliis quidem ad annos aliquot, aliis ad omnem uitam. Multos in media curatione interire uidimus, dum carnifices illos hypocausto plus æquo calido includunt: in quo illi salutis, quam sic adepturos se esse sperant, studio patientiùs cõsistunt, donec resolutis caloris uehementia spiritibus ac defectis cordibus mori se nõ sentiant. Alios uidimus, intumescente ad fauces gutture, cum exitum non haberet sanies & spiritus, suffocari: quosdam cum meiere non possent, alios exorta dysenteria, ac febre, mori. Omnino pauci ita conualescunt: iiq; ualidi ac robusto corpore,

quib. malum inter initia consistit, solusq́. corporis spiritus uel humor, non autem partium substantia obsidetur. atq. illi, hoc periculo, hac amaritudine, his malis affliguntur. Nam cùm initium præterlapsa Lues ipsam iam partium substantiam obsidet, ut argẽtum uiuum pustulis, ulceribus, tophis, doloribus, aliisq́. symptomatis tanto periculo opem ferat: mali tamen radicẽ haudquaquam euellit. Et si quod iuuamentum eius adferat usus; id profectò uix ad paucos menses ne dicam dies durare consueuit. Pro hac tam acerba, tamq́. periculosa curatione, Chirurgi Naturæ arcana penitus (si diis placet) intuiti, ueluti pro aris & focis decertant. Nec inuenta meliore fruge, glandibus etiamnum uesci desinunt, ueriti credo, ne uel ipsis de suo aliquid decedat lucro, uel à iuniorib. aliquid didicisse uideantur. His ego ad Solem cæcutientibus longum Vale præfatus, quæ de hydrargyro sentiam, paucis exponam.

Hydrargyri uires.

CAPVT VII.

HYDRARGYRVS summa partium te

nuitate præditus tantam uim purgandi sor
titus est;ut ne p ustioné q̄dé,ea spoliari, pri
uariq. possit; sed quod aliorum purgantiū
nulli concessum uideo,in eius cinere super
sit ea multo etiam, quàm antea uehemen-
tior.Purgat auté peculiari,& sibi insita pro
prietate crassum,lentumq́. mucum, atq. ip
sam pituitam, deinde consecutione quadã
bilé utrãq.Crassum hunc,lentumq; mucum
cùm ex corporibus, uel exquisitè sanis eo
perunctis detrahat,tendones, membranas,
neruos,aliasq; partes solidas dissoluere ui
detur:atq. propriam ipsorum substantiam
colliquare,&in eam materiam conuertere,
quam ex ore stillare manifestè cernimus:
carnosas uerò,& molles in sudores digere-
re, totiusq. corporis constitutionem adeo
peruertere, ut diu postea non nisi crassũ lē
tumq́. mucum uel ex putis alimentis pro-
ferat. Sed ne ossib. quidem, si quis sæpius
inguine ex eo illitus fuerit, uel eius uapo
re,aut cinnabaris eius sobolis suffitu,pepce
rit.Siquidé dētes eo sæpius inunctis stati po
stea uacillãt,&liuescétes marcescũt. alia ue
rò crassiora carié parte quadã cōtrahunt,
q̃ ferro excidés guttulas argéti uiui tremu
las nō rarò ipse cōperi,Quamquam autem
ut,& reliqua oīa ualidiora, ita Hydrargy-

tus nonnumquam supra,& infra uacuat nõ intra corpus modò assumptus, sed etiam foris inunctus;maximè tamen,& propria vi supra purgare natus est,& humores omnes præsertim crassos& lentos ex corporis ambitu,& uniuersa mole primùm in uentriculum & pulmones regerere,ex his deinde in fauces,tandemq. in os compellere, non quidẽ vomitione,sed continua mucosi sputi profusione.Vnde & Saliuatio uulgo dicta noua hæc & veteribus intentata purgationis forma. At hæc quidem foris inuncto hydrargyro,numquam intrò sumpto, tentatur purgatio. quæ quoniam inchoata semel in multos dies uelis,nolis producitur, imbecillis uiribus quisquis illam promouerit, in certum uitæ discrimen laborantem adducet. Rectè Dioscorides argentum uiuum seu facticium ex minio, quod cinnabaris dicitur,siue minerale in argenti, fodinarum tectis stillatim concretum,aut per se in metallis repertum, potum uim perniciale habere censuit: eius usu grauissima fieri tormina, interna exedi & exulcerari, urinam supprimi , corpus intumescere, plumbeamq. deformitatem concipere testatus.Ac Galenus suspectum eius usum ita meritò abhorruit, ut interimat necne sum

ptus uel admotus, periculum numquam facere uoluerit : nec deniq. ex ueteribus Græcis in Medicinæ uſum tam periculoſum pharmacum inducere quiſquam eſt auſus. Quod igitur ex Arabum Medicorum ſententia à multis argentum uiuum uel exſtinctum cum aliis ſumi intrò poſſe dictitant, ſuaq́. ut interpretantur, inſtabilitate& grauitate, mox ut ingeſtum eſt, ad aluum deuolui, reddiq́. ſincerum nullo uẽtriculi,aut interaneorum uulnere minimè recipiendum cenſeo. Multo minùs uero conſentit, quod Antonius Muſa multis litterarum monumentis clarus ſcriptum reliquit, infantium lumbricos argento uiuo propinato tutò ſeſe enecaſſe profeſſus.Nec, ſi puerorum pediculos unguẽto ex hydrargyro in capite parte neruoſa & frigida muliercula nullo diſcrimine interimunt, idcirco ſanè ſtatim licuerit argẽtum uiuum, cuius ſolo uapore non homines ſolum perculſi,ſæpe ſtupidi ac prorſus ueternoſi redduntur,ſed aues quoq. omnes repentè mortuæ concidunt,intra corpus aſſumere.Quid igitur de his ſentiam, expertuſq. ſim, paucis complectar.

Equidem tam mihi peccare uidentur, qui hydrargyrum quouis modo præparatũ

tuto ore porrigi posse contẽdunt, quàm qui venenatum adeò, & humano generi ita periculosum existimant, vt à remediorum ẽt externorum censu prorsus sit expungendũ. Nam tametsi fortasse intro sumptum vẽtriculum, & interanea, pondere non exulcerat, sicut neq. plumbei sclopetorum globuli, (si quidem hi diu interdum in corpore hærẽt sine incommodo, dum sibi uiam & exitum pondere suo pararunt) alia tamen ingenti frigore, quo os præsertim uentriculi lædit, alia, eaq́. multo grauiora, uenenata sua qualitate, ac malignitate symptomata concitat, iis non dissimilia, quæ sumpto puluere plumbi amicus quidam meus his diebus expertus est. Erat is distillationi è capite interdum in ceruicem, & scapulas, interdum in pedum articulos obnoxius: qua tamen superueniente iustis uacuationibus haud ægrè liberari solebat. Huic à me iam dolorib. liberato Empiricus quidam plumbi puluerem aduersus Arthritim ita commendauit, ut in eo solo eius recurrentis præcautionẽ positam esse statim persuaderet. Cuius idcirco usum amplexus pulueris eius sesquilibram ex iusculis, ex uino, & pyris coctis, aliisq́. cibis saccari loco dierum quindecim spatio absumpsit. Sed dii boni, quot

...sionis ... puluer... plumbi.

quantaq́. incommoda ſtatim perſenſit. Dyſenteria crudelis febri ſtipata die duodecimo exorta eſt cum grauiſſimis non ventris ſolùm, ſed, & uentriculi torſionibus ad eã ſpinæ dorſi partem, in quam os ipſius incumbit, pertinentibus. Ventriculi tanta diſſolutio, tanta oris oblæſio, ſubſecuta eſt, vt ne cõtactum vel blandisſimum ferre poſſet. Et quæcumque ingerebantur, uel in plumbeum nidorem, vel in mutorem tenuisſimũ verſa mox reuomebantur. Inde ructuum tanta edebatur copia, ut in flatus omnia abire uiderentur. Sedata dyſenteria, graues illi ventrix, lumborum, & ventriculi cruciatus dies xx. perſeuerarunt cum incẽdii interni moleſtiſſ. ſenſu, totidemq́; noctes peregit inſomnes. Atq. hoc temporis interuallo licet ſitis ipſum non ualde exercuerit, appetentia tamen ſemper proſtrata iacuit: nec aluus quidquam niſi vel clyſtere, vel cathartico medicamento proritata reddidit. & quæcumq. tum infrà, tum ſuprà aut ſpõte, aut artis beneficio prodiere, plũbeo colore infecta erant omnia. ſuam illam qualitatem internis partibus pertinaciter adeò impreſſerat. Interĩ exorta ictero corpᵘˢ totum fœdatum apparuit, ac ſanguis ſedata dyſenteria ad febris curationẽ reſerata ve-

na detractus, totus flauus biliosus ac ſpumo ſus deprehenſus eſt. Hæc tam grauia tamq́. periculoſa ſymptomata ſi plumbum non tam pondere aut inſita frigiditate, quàm occulta quadam eaq́; inexplicabili mali-gnitate oblæſis uiſceribus inferre animad uertimus, quid de hydrargyro intrò ſum-pto cenſendum putemus?

Pictor quidam Andegauenſis annos na tus. XXX. firma ac laudabili corporis con ſtitutione non ita pridem hic agens anno M D X V I I. manuum digitos grauio-res ſolito, torpidiores, ægriuſq́. mobiles p cipiens, paucis pòſt diebus contrahi illos, conuellique ſenſit: atq. ſenſim indies ma-gis ac magis aucta affectio eſt; dum incur ui, illi & pæne inflexibiles manerent. Qui & carpum & brachia peruaſit affectio, dum neruis tendonibuſq. infrigeratis, humo-req́. craſſo imbutis admodum torpida, cō uulſa, grauiaq́. redderentur. Haud multò pòſt idem pedes uitium ſenſere, ſublata incedendi potentia. in his tamen ut neq. in brachiis, neq. in manibus, non admo-dum uehemens dolor affligebat. Miſellus hic tot malis non ſatis, credo, diuexatus, aliud ſymptoma longè grauisſimum ac cru deliſſ. incurrit. Dolor enim acerbisſimus

atq. atrocisſimus uentriculum atq. hypochondrium vtrumq. occupare cœpit, ſed qui ad totum ventrem pertineret. cui, cùm nec noctu, nec interdiu intermittebat, clyſterib. fotib. balneis, ac aliis quibuſdam remediorum generibus, ſed fruſtra, leuatio quæſita eſt. Vnicum tantùm in acceſſione inuentum eſt ſolatium, tres quatuòrve robuſtos homines uentri ſuperpoſitos ſuſtinere. Compreſſo ſi quidem ventre, paulo mitior cruciatus erat. Vbi ſex, octòve dies, nonnumquam & duodecim miſer ille adeò fuerat diſcruciatus, ſenſim abeunte dolore lãguidus quidem ac pænè moribundus cernebatur, ſed qui ſtatim reſtituta appetentia uires aliquas reciperet, dũ alia rurſus ſimili acceſſione correptus proſterneretur. Viginti enim non amplius dies intermittebat. Atq. in acceſſionibus aluus ne ualidis quidem proritata medicamentis quidquam demittere poterat. quod ſi quando contingeret; nigrum omnino ac liuidum ſtercus erat. Sed, & in intermiſſionibus, quæcunque purgantium medicamentorum ui detrahebantur, atrabiliaria omnia ac ſplenis purgamenta iudicari poterant. Adhibiti ad tanti mali expugnationem celeberrimi quiq. Medici brachiorum & pedum

resolutionem ad cinnabrium, quo pictores non rarò utuntur, referendum putauerunt. Cùm enim penicillum ille sæpe digitis ex tergeret, iis inhærens cinnabrium ex hydrargyro facticium, partium continuatione vim suam in cerebrum, cui, ut, & neruis, & tendonibus, & membranis omnibus imprimis inimicum est, transmisit. in quo frige facto pituita multa tandẽ collecta est, quæ postea in tota brachia, & pedes influens eorum tendonibus, & neruis symptomata iis non dissimilia, quæ vnguento ex hydrargyro perunctis accidunt, excitauit. Et hæc sana fuit, me iudice, sententia. At in doloris illius atrocis peruestiganda caussa quandiu laboratum est? quot habitæ concertationes. quàm uaria fuerunt Medicorum iudicia. Alius frigidam, vitreamq. pituitam intestinis firmiùs inhærescentem, quàm, ut facilè posset detergeri, in flatus resolui, doloremq. colicũ excitare contendebat. Alius bilem acrem, quam natura in intestina ex purgare debuerat, inter abdominis membranas effusam, illicq. coercitam certis cruciatibus inualescere, intumescere, & quoquouersum furibundè moueri iudicabat; atq. in ipso motus impetu tum distentione, tum compunctione membranarum

crudelem illum dolorem excitare. Alii deniq. alias caussas astruebant: quas superuacaneum fuerit recensere. Et si autem vnusquisque positæ à se, & probabilibus coniecturis inuentæ caussæ remedia opposuit consentanea; nullus tamen potuit dolorem non dico in totum tollere, sed ne aliquas ex parte quidem minuere, uel accessiones eius breuiores, aut tardiores efficere. Immò uerò annos tres crudeliter excarnificatus, exsanguis tandem, ac planè tabidus uitam cum morte commutauit. In dissecto huius corpore singula ad caussæ inuestigationem inspicientes, iecur, lienem, ventriculum, & renes naturalem constitutionem præseferre uidimus: nulla in cysti fellis obstructio: nulla in mesenterio humoris uitiosi congestio: nihil deniq. in vlla alia parte notari potuit, quod tantorum fuisset malorum caussa. Omnes siquidem longè aberamus à scopo, & tota, quod aiunt, uia errabamus. Cùm enim penicillum non digitis modò extergeret, sed etiam imprudens & incautus ore exsugeret, verisimile est, ut è manuum digitis, partium continuatione cerebro, totiq. generi neruoso cõmunicata fuit cinnabaris, ita ore acceptã uentriculũ, & intestina, mẽbranasq. omnes interiores

non humectasse solùm aut frigefecisse, sed inexplicabili uitio & maligna quadam qualitate, quæ oculorum refugiat obtuitum, infecisse; quæ tantorum dolorum caussa occulta fuerit: cui non tã purgantibus, quã contrario erat antidoto succurrendum. Sicuti dolores his non dissimiles plumbei pulueris usu concitatos, cùm nullis purgationibus cedere uiderentur, balneorum & lactis asinini usu curauimus. Ratum sit igitur argentum uiuum & plumbum incomprehensa sua qualitate uenenata, inexplicabilia uitia partib. internis inurere, unde vix umquã expediri queant: nec intra corpus umquam sumi debere. quod, & alia obseruatione constat. Populi qui ad Alpes habitant, bronchocelis turgida guttura habent, id quod, & nos aliquando uidimus, & ueteres etiam complures litteris prodiderunt. Id autem illis uitium peculiare est, quod Alpes metallorum uenis, maximeq. argenti abundant, per quas aquarum scaturigines emanant, aquæ autem uitiosa hydrargyri facultate imbutæ suos tumores proferunt, quæ & dentibus & toti cerebro non parum obsunt. Qua ex caussa ueteres multos fontes notarunt, ex quibus qui biberant, alii intra biennium, alii citius ui-

tam amittebant. Quamquam tamen hydrargyrus externis affectibus ſæpe auxilio fuit: quippe qui ſanguinis incendium, bilis ardores exeſioneſq. foris admotus mitiget, ſiſtat atq; compeſcat, ex iisq; nata ulcera perſanet. Quocirca ad cohibendam omnis generis ſerpentem ſcabiem ſiccam, ad lichenas, ad pſoram ac lepram affectus ſanè pquàm rebelles nec aliis quãtumuis accommodatis remediis obſequentes, magno profectu illud aliis ritè permiſtum, ut proprio dicetur loco, uſurpauimus. Sed de his ſatis. iam de primis qualitatibus.

Argentum uiuum aliud ex plumbo, aliàve materia fieri, aliud in argenti fodinarũ tectis ſtillatim concretum inueniri, inter omnes conſtat metallicæ rei peritos ſcriptores. Verùm de eius temperie nõ parum inter ſe Medici diſſentiunt. Aliis frigidum & humidum, aliis calidum & ſiccum exiſtimatur. Qui de fodinis inueniendis ac de ipſo in illis legendo obſeruationes litteris mandarunt, montes, locoſq. omnes in quibus abſtruſus deliteſcit hydrargyrus, ineunte uere craſſis, denſiſq. uaporibus, ac nubibus circumdari, altiùs ob ſui grauitatem aſcendere nequeuntibus, uixq. umquam aquæ pænuria uel media æſtate laborare

prodiderunt. Idcirco arboribus plurimis il
la loca luxuriant, &herbis uariis decoran-
tur, alias viriditate, & venuſtate facilè ſupe
rantibus. Suam enim frigiditate, ac humo-
ris multi copia æſtatis æſtum, & ſiccitatem
hydrargyrus contemperat. Contrà ſulphur
vitriolum, & ſal calore ſuo, & ſiccitate arida
omnia, & ſterilia uicina loca reddunt. Ad-
hæc arbores ad fodinas argenti uiui tar-
diùs multo quàm aliis in locis folia emit-
tunt, & vix vmquam flores edunt: qui ſi for-
te aliquando erũpant; fructus certè ad ma-
turitatem peruenire nequit. Poſtremò in
fodinis, qui hydrargyrum legunt, aut præpa
rant, niſi prudenter, & cautè ſe gerant, in
neruorum contractionem facilè incidunt.
Et hæc quidem, quæ vel rei Medicæ ignaris
experientia quotidiana innotuerunt, hy-
drargyrum frigidum, & humidum eſſe teſtã
tur. Sed ad alia pergamus.

Argentum viuum aliud facticium ex plũ
bo, vel, ut Dioſcorides cenſuit, ex minio,
quod Cinnabaris dicitur: aliud ſponte na-
turæ prouenit, legiturq. in propriis fodinis.
Illud originis ſuæ nondum immemor craſ
ſius, & impurius, vt quod ad inaurandum,
niſi accurata præparatione expurgatum, at
tenuatumq. fuerit, accommodari nequit.

Naturale verò tenuius, purius, & ad omnia multò præstantius, durissima quæq. metallorum corpora subit, ac penetrat, secumq́. in his affusum retinet aurum. Vtrumq. tamen eiusdem esse naturæ, eodemq́. temperamento prædita, inter omnes constat. Quocirca si facticium ortus sui ratione frigidum sit, argentum, omne uiuum frigidū esse necesse est. Sed ad eius opera, & effectus oculos, mentemq́. conuertamus. Dolores quoscumque tum calidos, tum frigidos ui narcotica sistit, & consopit; perinde atq. opium: sanguinis eruptiones omnes sistit. bilis ardores, exesionesq́; retundit, & acriū omnium humorum impetus cohibet: pustulis, ulceribusq́. ex iis natis opitulatur. Hæc ne vllus ad caussam caloris participem referet? Sed mala, quæ corpori admotum inuehere Auicennas commemorat, & nos longa didicimus experientia, percurramus. Cerebrum neruorum principium ita refrigerat, emollit, & laxat, ut rheumatismis nulla, aut leui admodum occasione tentetur in posterum, atq. si aliquādo in aurem incidat, præterquam quod tāto frigore dolores excitat diuturnos, surditatem quoq. parit, atq. mentem peruertit, & sua sede dimouet: sed, vt sæpe, conuulsionem; qua conquiescente, ma

gna partis conuulsæ relinquitur grauitas, interdum uertiginem, sæpissimè epilepsiã concitat;nonnumquam ueternum, aut etiã apoplexiam cerebri substantia nimiopere refrigerata commotaq́. Hæc si inunctus, ac corpori affrictus hydrargyrus infligit incõmoda,nonne impensè frigidus,& humidus sit oportet?

Faber quidam aurarius anno Christi 1556.solius hydrargyri vapore grauissima, quæ mox dicam, sensit incommoda. Is bis aut ter ad summum, dum argenteam supellectilem inaurabat, hydrargyri uapore admisso imprudentiùs, statim stupidus,ueternosus,ac plane mutus euasit. quæ in os indebantur, deuorabat ille quidem; stercus tamen& urinam minimè exire sentiebat, neq. ad aurem inclamantes audiebat. Exactis mensibus sex accensus humor febrim tandem acutam concepit: ac tum excusso torpore loqui cæpit,& quæsitis respondere, sed perturbata omnia, & confusa .Remisit die xx. post accomodatas uacuationes febris, & in lentam degenerauit, qua tandem liberato, cerebrum graue torpidiq́. sensus omnes remanserunt, mensq. ex interuallis perturbata. Hic quis opera non agnoscit immensæ frigiditatis & humiditatis?

tis? Sed quid hæc, ut noua profero? Nonne ex iis, qui uel unguento ex hydrargyro illinuntur; uel eius uaporem, aut cinnabaris suffitum admittunt, alios quotidie uideas subitò resolutos, aut attonitos repentè cõcidere; quosdam asthmate anhelos, alios paralyticos, collo, manibus, pedibusq. tremulis uacillantes, alios surdos, reliquam uitam misere exigere? Hispanorum, & Italorum aliptæ ex hydrargyro fucum mulierib. quærentes in quàm fœda mala illas coniiciunt? Solius faciei illitu dentes his breui liuidi marcescunt, fœtet anhelitus, facie corrugata oculi caligant, & senescentes asthmate pereunt. Sed rem in hydrargyro admiratione dignam, à nullo quod sciam, animaduersam contemplemur. Hic enim, si quis rerum euentus bene obseruet, non modò pituitosis morbis obnoxia nostra reddit corpora, partesq; omnes in primis carnosas suo frigore, & humore lædit, uerũ ita labefactat, & sua qualitate imbuit, uix, ut corpus febre corripi possit, etiamsi multa scateat cacochymia.

Nota vim mirum a hydrargyri

Anno à Christo nato 1556. Coriarium quendam tonsor, ut inuiserem rogauit, rarum affectum, & obseruatione dignum me uisurum dictitans. Is tametsi annos amplius

decem poſt curationem per hydrargyrum ita ſalubriter exegerat, ut uideretur percuratus;repentè tamen exorto in ſincipite dolore diutius perſeuerante, non modò eius partis os totum paulatim computruit,exeſumq́. eſt,ut fruſtulatim excideret: ſed,&cerebri utraque menynx eadem putredine abſumpta, ſubiectaq́. cerebri ſubſtantia in abſceſſum conuerſa eſt ; vnde magna puris copia(miſerabile viſu) per multos mẽſes, non ex ea tantum parte,ſed ex vtriuſq, oculi angulis etiam ſtillauit: dentes exciderũt omnes.Hic tamen neq. febre corripi(incredibile dictu) uiſus eſt , neq. cibi faſtidio multum premi, neq. extenuari,dum ad uẽtriculos cerebri uentum eſt . quo tempore mors repentè hominem diu miſerè afflictũ è medio ſuſtulit. Alios complures vidimus non minus crudeliter excarnificatos ad longum tempus vitam produxiſſe ſine vlla febre;niſi fortè dolorum uehementia, aut vigiliarum diuturnitate lentæ cuiuſdam ſpecies inducatur.quæ etſi diutius perſeuerauerit, non tamen,ut parum in his verſatus exiſtimare poſſet,in hecticam , degenerat: ſed remediis quæ Luem: eiusq́. ſymptomata tollunt, interdum etiam febri aduerſis, deliteſcit.Huc quoq. ſpectat,quod Medicis

in artis quidem operibus diu verſatis, & exercitatis, ſed parum oculatis ſæpe impoſuit; eos qui vnguento ex hydrargyro ſemel fuerunt inuncti, ægrè adeò medicamentis purgantibus moueri, ut ea duplo ualidiora, quàm antè, facilè perferant. Quæ omnia ſi quis acriore animi acie intueatur, & ponderet iudicio; nõnne à frigida quadam cauſſa hæc proficiſci exiſtimet, quæ non modò corporis noſtri natiuum calorem ita obtundit, vt ægre poſtea catharticum è potentia in actum reducat: ſed, & partes omnes, humoresq; ita refrigerat, & humectat. & in ſimilem ſibi qualitatem alterat, vix vt uel medicamentorum vim ſentire, vel inflammationem concipere posſint, Summa autem hæc refrigerandi, humectandiq. potentia niſi in tenui ſubſtantia conſiſteret, haudquaquam tantis operibus excelleret.

Qui contrariæ ſunt ſententiæ, his maximè argumentis nituntur. Argentum viuum temperie calidum eſſe, ex effectis, inquiũt, intelligitur: licet aliis quibuſdam probabilibus rationibus frigidũ eſſe appareat. Craſſa quippe attenuat, incidit, diſſoluit, & in ſudores disſipat, obſtructa aperit, durisſima quæq. penetrat, aliaq. multa edit opera, quæ nõ aliunde, quàm ab eius calore peti poſ-

ſunt. Sunt enim illa caloris propria effecta, frigoris planè contraria. Verùm enimuero ſiquis hanc rem propiùs intuetur, efficientem iſtorum cauſſam aliò referendā eſſe, quàm ad hydrargyri calorem intelliget. Etenim demōſtratum eſt à philoſophis & medicis, ſummas medicamentorum uires, & facultates, quæ cauſſæ ſunt efficiētes, alias à qualitatibus primis, calido, frigido, humido, ſicco: alias à ſecundis, quæ à materia prodeunt, cuiuſmodi eſt tenuitas, craſſities lentor, & acrimonia: & alias à forma, & occulta proprietate proficiſci: eoſq. prorſus cæcutire, qui in medicamētis uires omnes a primis qualitatibus quærunt, nihilq́. in tota arte præter intemperiem circumſonant. Itaq. argentum uiuum ſumma partium tenuitate, qua vel duriſsima metallorum corpora ſubit, ac penetrat, non calore attenuare, incidere, & ſudores mouere credendum eſt. Piper, & pyrethrum calidiſsima cùm ſint, imbecilliùs tamē ſudores promouent, quàm Guaiacum temperatum. minus quoq. attenuant, & incidunt pulmonū craſſum, lentumq́. mucum, minuſq. menſes promouent, quàm Gentianæ, aut Ariſtolochiæ radix, illis calore cedens. Sed quæret fortaſſe aliquis, qui fieri poſsit, ut in me-

dicamento impensè frigido,& humido materia insit summa partium tenuitate prædita? quærendum quoq. fuerat, cur Opium adeò frigidum, vt narcoticorum sit vehementissimum, amarore gustantibus sit molestum. Multa crede mihi deprehendas in rerum natura , si singula bene examines, in quibus cæcutire humanum intellectum sit necesse. Iam uerò hydrargyrum uehemẽter humidum esse, non siccum, præter supra posita, hinc colligitur: quòd præduros scirrhososq. tumores præ ceteris omnibus emolliat, concretosq. dissoluat: quodq. neruos omnes, & articulos adeò relaxet, & debilitet, ut omnem fluxionem facilè admittant; suscitenturq. eius usu tremores immedicabiles. At nihilominus quoniam ui specifica omnis generis humores uiolẽter euacuat, rectè ex accidenti exsiccare perhibetur. Hos quidem tremores ad Luis malè curatæ reliquias neruos obstruentes, uel ad motorum spirituum resolutionem, dissipationemq. non ad argenti viui humiditatẽ aut vim, & qualitatem maleficam referendos esse cõtẽdunt Chirurgi: & ad hoc argumentis vtunttur parum ualidis, quæ nobis redarguere facilè liceat.

Tremore videntur corripi non Lue mo-

do contaminati,sed alii ferè omnes exquisite sani,quicumq. argentum uiuum in puteis legunt,uel minium effodiunt,uel ex eo hydrargyrum,&hinc addito sulphure cinnabarim decoquunt ,uel qui inaurando uel alio quouis modo uenenatum argenti uiui uaporem,aut cinnabaris eius soboli suffitum , ore ,naribusq́. exceperint. Tremunt etiam iis manus , qui Lue Venerea affectos unguento ex hydrargyro sæpius inunxerunt, idq́. sine momentanea,ac effatu digna spirituum motorum resolutione,ac sine Lue Venerea. Non ita pridem inauratorem quendam inuisit,hominem alioqui robustum,& quadratum cui hydrargyri vapore , ita cerebrum,totumq́. genus neruosum repentè affectum est:ut non modò brachia, &tibiæ uehementer illi tremerent , sed ne stare quidem aut incedere , aut attonitum caput, & tremulum adtollere posset.Hic curatus standi ac incedendi uires paulatim recuperauit. Verùm cerebrum illi graue, torpidumq́. remansit, & rheumatismis obnoxium. Occurrunt quotidie,&alia eius generis symptomata , quorum animaduersione intelligere est , uim summam inesse hydrargyro refrigerandi:laxandi, & molliendi,cerebro, neruis, tendonibus , membra-

nisq́.omnibus in primis perniciosum. atq. idcirco hoc uix umquam, nisi in calido,& sicco corpore ad calidum,siccumq́. affectũ vtendum,qua ratione mox dicetur.

Iam uerò ex purgantibus medicamentis omnibus crassum,lentumq́. mucum spuitione solus vacuat inunctus hydrargyrus, Luisq́. incipientis symptomata interdum cõpescit. Chirurgi uerum illius alexipharmacũ esse rati,reliquis omnib⁹ remediis posthabitis,hũc medicis omnibus eruditis meritò,suspectum,& inuisum ad Luis curationem vsurpandum contendunt.At licet hydrargyro,vt suprà comprehẽsum est,eã vim insitam esse, eamq́. naturam nouerimus, vt vel tibiæ affrictu è corpore etiã exquisitè sano crassum,lentumq́. mucum spuitione violenter prouocet:quemadmodum sanè Agaricus,Scammonium, colocynthis tenues,serososq́. humores insita proprietate,vel ex sano corpore detrahunt in aluum : quoniam tamen malignam humoris qualitatem ,ipsumq́. Luis uenenum iam fortasse solidis partibus tenaciùs inhærens.atq. impressũ, manifesta cõtrarietate, aliàve occulta proprietate nõ exstĩguit, ipsi⁹ alexipharmacũ, aut antidotũ dici nõ potest:ut neq. colocynthis distillationum antidotum dicitur:nisi

forte communi appellatione alexipharma
ca,& antidota nomines medicamenta om-
nia, quantumq́. uel purgando, uel aliqua
facultate alia morbo cuipiam auxiliantur.
quod tamen ueterum auctoritas,& usus lo
quendi,ac nominis etymon redarguit. An
tidota enim,& Alexipharmaca propriè ap
pellamus,quæ non quidem extrinsecus im
posita, sed intra corpus ipsum assumpta to
ta substantia, & occulta proprietate uene
nis resistunt,atq. aduersantur; ipsamq. mali
gnitatem exstinguunt. Nam,& lethalia ve-
nena,quæ deleteria appellantur,vbi in ani-
malis corpus ingressa sunt;totum id momē
to temporis immutant,sibiq́. simili affectio
ne alterant: ita sanè alexipharmaca,seu ale
xiteria, quæ venenorum remedia, & anti-
dota sunt, contraria uenenis lethalibus al
teratione totum etiam corpus immutant,
& alterationem à deleteriis impressam, ex
stinguunt: non sanè quod substantia ipsorū
per totum corpus penetret(neq. enim po-
test tam paucus succus tam breui tempore
corporis interdum maximam molem re-
plere) sed qualitatis diffusione,qualis ,&ex
tra nos à solis fulgore ī ambiētē aerē diffū
ditur,& in nobis tum à corde in arterias,
tum à cerebro in neruos fieri conspicitur.

Hydrargyro tantam uim purgandi in esse diximus,ut ne ustione quidẽ depereat, sed in cinere supersit multo etiam quàm ante uehementior. Siquidem ustione consumpta,exhaustaq́. aquea hydrargyri substãtia, in qua uis refrigerandi insidebat, etsi natiua eius temperies dissoluta est, manet tamen in cinere ,quæ à forma nascitur vis purgatrix multo quàm ante efficacior,estq́. is tum vstione,tum aquæ fortis admistione acerrimus , hoc ab argento viuo differens , quo acetum ab eius vsta fæce. Hunc autem exhibent circum foranei tonsores,scelerati impostores,non medici,ad luis Venereæ dolores diuturnos,vel alios frigidos quoscumq. affectus ,vt hydropem ,febrim quartanã, idq́. granorum v i i i. aut x. pondere ex oui luteo, aut Mithridatio,vel Theriaca. ac statim ex uniuerso corporis ambitu omnis generis humores sursum,ac deorsum prorumpunt,tanto impetu,tamq́ . uiolento, ut exhaustis spiritibus , fractisq́. uiribus, uel repentè moriatur æger ,uel aliquot dies sine viribus,sine pulsu ,sine voce iaceat mortuo persimilis.Os interdum totum inflammatur,ac gingiuæ vlcera contrahunt putria ac valdè fœtida :.faucesq́. interdum ita in tumescunt , ut æger ad multos dies nihil

prorſus deglutire poſſit. Sic dum hæc ſcriberem, in mea uicinia ſceleſtus quidam huius urbis pharmacopœus ad quartanæ curationem tria catapotia ex eo, & Mithridatio concinnata exhibens, iuuenem quadratum paucis diebus exorta dyſenteria, & delirio è medio ſuſtulit.

Quæ ante luis curationem obſeruanda.

CAPVT VIII.

ANTEQVAM agnitæ Luis curationem aggrediamur, multa ſunt pernoſcenda. ac primùm, quandiu ea afflixerit, & quib. ſymptomatibus ſtipetur. Recens quippe humores, ac carnes tantum obſidens, aut uixdum ſolidas attingens, nullo graui ſymptomate, ſolis maculis, aut puſtulis quibuſdam conſpicua, facile curationẽ recipit. ægrius uerò, quæ præterea doloribus, & ſcirrhoſis tumoribus moleſta eſt. Omniũ difficillime, quæ confirmata, quæ oſſium carie, ac partium cartilaginearum exeſione ſe prodit: quàm in interioribus etiam uiſceribus ulcera, & tubercula multa proferre in mortuorũ corporibus diſſectis notaui. Ab his conſiderãdus uenit totius affecti corporis habitus, & uiſcerũ, præſertĩ uerò iecoris conſtitutio, &

tẽperies,. Nam qui ſicco ſunt,&ſqualido cor
poris habitu , & os uentriculi debile nacti
ſunt, mitiora, quàm qui frigido , & humido
sũt corpore, remedia expoſcũt; ut qui raro,
& laxo ſunt corporis habitu: quàm qui craſ
ſo,& denſo. Idem de his quoq. ſentiendum,
qui improba uiuendi ratione intemperiẽ
hepatis calidiorem,& ſicciorem contraxe
runt. Hi enim omnes, nec magnam inediã,
nec validas exſiccantes vllas purgationes
perferre poſſunt, cùm tenui bile, & malis
humoribus os uentriculi imbuatur , atq.
compungatur ; unde in graues ſtomachicas
ſyncopas incidant. Inſpicere uerò oportet,
& qui in ipſis uiſceribus humores exſupe-
rẽt. Nam ſi uel partium nutrientium inſito
uitio, uel uiuendi errore, & longa crapula,
uel alimentorum impuritate,& intempeſti
uo uſu illuuiem multam in primis uenis &
uiſceribus congeſſerint, quæ etiam inde in
uenas maiores effunditur , antequam Luis
propria ſuſcipi poſſit curatio : purgandum
corpus ſæpius eſt,& cacochymiæ focus pror
ſus exhauriendus. primum quidem apoze
matis aliiſq. quibuslibet blandioribus pri
mæ corporis regioni expurgandæ deſtina-
tis. Ab iis deinde ad ea uenietur, quæ è ue
nis maioribus aliquid etiam euellant: tam

demq.ad uenæ reſerationem. Quòd ſi quis temerarius, & rei medicæ faciendæ ignarus cacochymia manente tentare audeat Luis curationem: ut ipſam (opus ſanè quàm difficile) tollat; corpus ſanè variis affectibus in omne fortaſſe vitium obnoxium reliquerit. Non enim billioſa, melancholica, aliàve craſſa illuuies circum uiſcera collecta tota in ſudores digeri, diſsiparive poteſt; ut quæ circum membranas, neruoſas, ac ſolidas omnes partes maligna luis congeſtione ſuccreſcit: ſed tenuiore parte reſoluta ſicceſcit impingiturq. uiſceribus, ac tandē acrem malignamq. qualitatem contrahēs, ipſorum ſubſtantiam labefactat. Hinc profectò curata Lue lienis ſcirrhus comparet uel iecoris tenſio: hinc, & herpetes ſæpius in manibus, nonnumquam, & in aliis corporis ſedibus maligni erumpunt: qui non niſi longa uiſcerum deterſione, humectatione, & refrigeratione miteſcunt. Contrario errore tenentur, qui partibus externis iam impactam, craſſam, lentamq. materiam, aluū ducentibus, aut vomitoriis medicamentis validioribus reuocare contendunt, atq. ita luem curare Venercam. Hi certè uentriculum, & uiſcera omnia grauiter offendunt, ac multis ſymptomatis nullo pæne uſu la-

borantem conuellunt , eiusq. uires adeò prosternunt , ut nequeat postea propriam curationis viam perficere. Neq. igitur, quæ in primis est corporis sedibus humorum illuuiem per vrinas, aut sudores euacuare, neq. quod externis partibus tenaciùs iam inhæsit, per aluum reuocare tentandum, sed Hippocrati auscultandum, Quæ ducere oportet; per loca conferentia, quò natura uergit, ducere monenti. At uerò si per uniuersum corpus fusa iam, sparsaq. erit cacochymia, quæ tamen à uisceribus prodierit: non modò ante Luis curationem primæ, ac secundæ corporis sedes iustis purgationibus idētidem repetitis detergendæ erūt, ac omni illuuie liberandæ; sed, & per totam curationem, ne quæ in affectis visceribus denuo succrescant sordes, diligenter prouidendum. Nam si bene habiti (ut rectè censuit Alexander Aphrodisæus) famescentes solito cibi usu prætermisso bilescunt, & materiam congerunt acriorem; multo certè magis quibus viscera latenti uitio, & prima affectione laborant, per inediam alimenti portionem corrumpent. Itaq. purgatione, quod sic quotidie cumulabunt, extrahetur, ut uacuum maneat ægri corpus, tutiorq. sit alterius affectus curatio. Consi-

deranda, & consuetudo. Hæc enim nec sanis nec ægris repente mutari potest sine discrimine. oportet igitur ad insueta paulatim transire. Videndum, & quod anni tempus sit, quæ regio, quæ ambientis aeris cõditio. Hæc enim si ad calidum declinarint; blandioribus agendum esse suadent: si uerò ad frigidum, ualidioribus. Ætas quoq. puerilis & senilis eandem indicationem præbent, ceteræ contrariam. Sed, & symptomata grauia cum superuenerint, si uires ademerint, curationis ordinem peruertent, dum leniantur.

Alias Luis curandæ ratio, sed minus perfecta.

CAPVT IX.

QVAM paulò ante proposuimus curandi, rationem, quæ argenti uiui inunctione fit cum ineficacem, & parum tutam multorum periculo experti essent maiores, aliã tẽtare aggressi sunt. Itaq. purgabant ualide sæpius: Deinde quibus competebat, sanguinem mittebant: mox reliquias idoneis syrupis præparabant: quas postea purgationibus identidem repetitis exhauriebant:

ita Luis radicē multiplici præparatione mitigatam penitus euelli citra ullam uitium iacturam, aut corporis noxã ſperantes. Hæc quidem curatio, ſi uitium recens contractum ſit, ſoluſq. ſpiritus, aut humor contaminatus, interdum liberat. at certe, ſi iam obſeſſa eſt partium ſubſtantia, impetum quidem, & humoris furorem reprimit, ac mitigat: ſed qui poſtea crudeliùs excandeſcat, ſenſim, & clanculum radice altiùs defixa: ita ut uix ullis remediis inueteratũ uitium posſit extirpari. Hoc igitur lenit, non cauſſam eorum euacuat: differt perniciem, non aufert. Interuenerunt, & alii, qui ratione nõ admodũ disſimili, tenui extenuãteq. uictu, & potu ex hebeno, Guaiaco, uel ex ſãcta Chynarũ radice corp⁹ abſumũt, humores detergũt, disſipãtq. in urinas, & ſudores. Hic neceſſe eſt puſtulas & ulcera cũ corpore ſiccari, & ſaneſcere, tophos præduros incidi, atq. diſſolui, ex hisq. natos dolores miteſcere. At ſymptomata iſtæc putato; morbi uerò eſſẽtiã multo diuerſã, quæ illis abeuntib⁹ etiãnũ tãquã radix ſolidarũ partiũ ſubſtãtiæ firmius inhæreſcit. Quocirca tametſi ſi hæc, quàm ſuperiores multò tutior, & efficacior curatio; minime tamen periculo recidiuæ liberat: cùm præſertim Lues initiũ

præterlapſa ipſam partium ſubſtantiam ob ſedit.Itaq. quibus remediis, quaq́. methodo uſurpatis perfecta compleri poſſit tanti morbi curatio, tradendum , ut nos quoq. Chriſtianæ Reip. pro viribus conſulamus. At quoniam hic Guaiacum cauſæ ſine qua non,non commodè, aut citò perfici queat curatio,locum obtinet; de eius ortu,& viribus prius dicendum.

Guaiaci inuentio, nomen & deſcriptio.

CAPVT X.

INSVLA quædam ſuperioribus annis inter nouas terras , & antiquis incognitas reperta eſt, ea parte Americæ ſita , qua longitudine in Septentrionem deſinit. huic Spangiola à repertore Hiſpano nomẽ inditum.Illius inſulæ accolis omnibus Luẽ quandam, Venereæ hic graſſantis perſimilem, aliquando familiarem eſſe , & endemiam , quemadmodum exanthemata,& ecphymata hic nobis,litteris prodiderunt.

Huius Luis unicum remedium illis eſt ligni cuiuſdam decoctum . Quod cùm animaduertiſſet nobilis quidam,Hiſpanus, illic Gallico morbo,quem in Hiſpania con

traxe-

traxerat, diutiùs & immaniùs distortus, eadem Medicina usus feliciter conualuit. Cuius idcirco usũ postea in Hispanias attulit, primùm anxius ne non trans mare, qualis in Insula, esset eius effectus. Nomen ei ligno fecerunt Guaiacum, quod cum hiatu Huiacũ pronunciant insulares . Aiunt crescere, qua apud nox fraxinus proceritate, arborem teretem: folia habere plantaginis, neruosa, sed minora ac rotundiora, & duriora, ac nuces gignere castanearum forma. Cortex huius cùm ad nos peruenit, colore cinericeo, haud ita densus, sed immodicè durus. Color, qui buxeo ligno, externæ parti, nigrescens internæ, quæ medullam dicunt. Pondus ei, quale nulli præterea ligno. Nulla eius quamminima pars in aqua fluitat, sed mergitur continuò, & subsidit. Duritiè robur omne superat, & idcirco quamminime hiat, neq. facile uideas, quòd rimas traxerit. Vritur ac inflammatur odore suaui. ab accenso gummi profluit subnigrum, & prædurum, ubi refrixerit. Huius ligni sapor subamarus, miti acrimonia palatum, ac fauces compungens : qui semel cognitus numquam errare in dignoscendo sinit emptorem; ut neq. odor. Huius ligni quamquam una est species, uarii tamen ad

nos mittuntur trunci, alii crasſiores ab arbore, alii minores, ubiq. ferè albicantes à ramis deciſi. Præferẽdũ quod recens ſatis, nõ uetus, aut carioſũ exiſtit, cui cortex proxime adhæret: quod quãplurimũ nigri habet, & ueluti lineis quibuſdã colore fuſco ꝑ lõgũ interſectũ eſt: quod quãmaxime pingueſcit, & pondere ualet: Eius enim ſenecta leuitas eſt, & macredo. Fallitur itaq. Manardus ligni huius differentias conſtituẽs: truncos enim albicantes, & prorſus buxeos acriores, & odoratiores, atq. idcirco ualentiores eſſe colligit: aliisq. parte nigricantibus interna præferret; niſi decoctũ redderẽt, & aſpectu turpius, & guſtu inſuauius. Eſt enim lignũ illud omnino buxeũ pæne inodorũ, & inefficax, redditq. decoctũ clarũ, & lĩpidũ, nulla acrimonia fauces mordicans, ſed ut cortex amarore moleſtũ. At quod intus multum nigri obtinet, ut odoratius, & acrius, ita decoctũ facit albidius, & minimè lucidũ, plurimã. n. obtinet reſinã, quæ aquæ incocta turbidã illã, albidãq. reddit. Sed & rationi conſentaneũ, eſt, arbori, q̃ ramis maiorẽ eſſe uim, & quãto trũcus quiſq. radici eſt propinquior, tanto præſtantiorem eſſe: ac rurſũ qui ab arbore nec ſenio marceſcẽte, nec recens orta decidunt rami, iis

qui à modò natis, aut ſeneſcentibus, multò eſſe præſtantiores, & efficaciores. Præcipiũt nonnulli fugiẽdũ eſſe uſũ ei⁹, cuius trũci afferũtur magni, & ualdè craſſi, ubiq. nigri. id enim contingere ſeneſcentibus arboribus, ut ſucco deſtitutæ paulatim nigreſcãt. At uerò cùm omnes eos truncos experiundi gratia ſæpius diſſecuiſſem, ac non modò gummi multis locis concretum deprehendiſſem, ſed etiam è ligno accenſo profluere uidiſſem, eius decoctum uſurpare cœpi, quod, ut maximè craſſum, & albidum, ita omnium efficaciſſimum longa experientia deprehendi. Quocirca hoc ego uel natali ſolo, uel arboris parte, non ſolò ſenio ab aliis differre exiſtimo, eiuſq́. ut maximè ſucculenti uſum in primis commendo. Iam uerò cùm in multis inſulis reperiatur; nullius tamen litteris certè proditum eſt, ex qua mittatur præſtantius. Video magnam copiam albicantis, quod imbecillius diximus, perexiguã nigri ad nos uehi. Hoc mercatores ab inſula Ioanni ſacra, illud tum ab inſula S. Crucis, tum ab inſula S. Domini nici adferri aſſerunt. Itaq. Guaiacum aliud ab alio differt, uel pro arboris parte e qua dicitur, uel pro ſolo in quo ortum incrementumq́ue ſumpſit, uel certè pro ætate.

Guaiaci uires.

CAPVT XI.

CVM medicamentum unumquodq. calidum aut frigidum, humidum aut ſiccum ad corpus humanum dicatur; quòd ipſum per ſe,ac ſemper calefaciat, refrigeret, humectet,aut ſiccet: Guaiacum temperamento calidum,& ſiccum exiſtimandum eſt. Si quis enim ramentum, aut puluerem diutius mandat; caliditatem quandam percipiet,acrimoniæ participem. quin, & externa ulcera,ſi eius decocto,aut bullientis ſpuma illinantur; diu poſtea calor, & acrimonia quædam ſentietur. huic opinioni ſubſcribunt odor. & ſapor. Nam ut auctor eſt Galen. 11. Simplic. cap.v. odorata omnia calida eſſe certũ eſt. fit ení, ut ſcripſit Ariſtoteles, à uaporatione odor ſeu exhalatione quapiã: quorũ utrũq; caliditaté arguit. Hæc auté cùm tẽperatã ſint, & mitia;tẽperatã,&mitem caliditaté declarant,quæ ſecundi ordinis initium non tranſcendat. Eſt enim ſecundo ordine calidum, frigidum, humidum, ſiccum medicamentum, quod manifeſte ſuam qualitatem imprimit: pri-

mo uerò, quod obſcure. Non tamen ut quibuſdam placet, ſiccitas in eo obſcura eſt, ut in primo ordine ſubſiſtat. quin potius ſecundi finem aſſequi ex manifeſtis morborum humidorũ curationibus opinor. Quãquam uerò Guaiacum calidum deprehenditur, & ſiccum; eſt tamen humiditatis cuiuſdam particeps, maximè parte interiore nigra, præpingui, & reſinacea, qua uiſcerum, & partium ſolidarum humidum primogeniũ conſeruat, & alit, uentremq́. lubricum facit, præterquamdũ ſudores promouẽtur. Quod ſi cuiquam mirum u ideatur; ueteres conſulat artis proceres, qui medicamentum unum, & ſimplex pluribus interdum, iisq́. planè contrariis pollere facultatibus experti ſũt, ex excalfaciendi, refrigerandi, aut exſiccãdi, & humectãdi, aut tenuiũ partiũ, & craſſarum, &c. Et niſi primæ illæ, & efficaciſſimæ qualitates ita in uno medicamẽto cõfunderẽtur: haud ſanè quæ ex illis oriũtur, ſecũdæ ſimiliter complicatæ forent. Iam verò materia Guaiaco, eiusq́; cortici ineſt valdè tenuium partiũ: cuius ui, ac ſua tẽperie præſtãtiſſima edit opera, Hic enĩ craſſa incidit, & attenuat, lẽta deterget, obſtructa aperit, & liberat, ſudores prouocat, vrinas ciet, ſputa adiuuat, ſtomachũ præhumidũ, nauſeabũdũ,

& resolutum sua siccitate astrictionis parti cipe exsiccat, & corroborat, ut, & alia omnia uiscera: oris malum odorem tollit: diutur nas, & inueteratas iecoris, & lienis obstru-ctiones, icterum, hydropem, aliaq. uitia ex iis nata curat; omnium corporis partium superfluos humores frigidos dissipat, atq. absumit. capitis distilationes omnes exhau rit, ex iisque natos dolores tollit: anginam notham, podagram, chiragram, ischiada, omnemq́. arthritim mitè iuuat; asthmati-cos, paralyticos, stupidos, & quouis modo resolutos curat. Neruorũ affectionibus om nibus subuenit. tumores omnes frigidos, & duros ad suppurationem perducit. ulcera cacoethia, & Chironia sistit, exsiccat, & ci-catrice obducit: Luis pustulas, tubercula, ulceraq. omnia, atq. omnes ex iis natos do lores, aliaq. symptomata nulla corporis no-xa nullaq. uirium iactura paulatim cohi-bet, & tollit. Vt non abs re lignum hoc Guaiacum ob admirabiles in hoc morbo percurando proprietates Sanctum à multis dictum sit. Vt autem cortex ligno aliquan-to acrior, & amarior gustu deprehenditur, ita maiorem uim siccandi, ac sudores pro mouẽdi obtinet: præstantiorq́., & efficacior in siccando, & tenuando haberetur, nisi ie

cori calida, & ficca intemperie laboranti, & febricitanti multum effet noxius.

Guaiaci præparatio

CAPVT XII.

LIGNVM oportet lima in fcobē planè,ac puluerem redigere,quo penetratu fit facilior,& melius eius excoquatur vis. Non nulli ad tornum in fruſtra quantumuis pu fiIla ccmminuunt.quod ut inefficacius eſt; ita limpidius reddit decoctum.Hunc pul- uerem pondere felibræ in aquæ fontanæ,aut fluuialis libris vi. diem unum macerare o- portet: deinde percoquere lento igne,leni uapore,in fictili olla noua,plumbo intus il lita,& diligenter priùs elota, ad prunam, dum ad libras duas ſeſe imminuat, magna cura,& attenta cuſtodia,ne nimio calore e- bulliat,nève exæſtuet,aut efferueat. Nam fi quid exundauerit; multum de vi, & effica- cia perit, minuſq́ efficax reliquum exſiſtit, ob idq́. ad flammã coqui non debet,& pru nã quoq.modicã petit; atq. ollam,quæ nõ repleatur, fed cuius quarta pars ad mini- mũ uacet:quæq́.ppetuo fit cooperculata, ne quid viriũ exſpiret.Sũt q ad dimidias tãtũ

percoquunt partes. Sed ego illud certè decoctum magis probo, quod ad ignem diutiùs fuit, & quod à multo ligno paucum peruenit. Ita vt suadeam ad morbos inueteratos ad quartam etiam partem decoquere, modò nulla obsit calidior hepatis intẽperies. Sic decoctum perfrigerari sinendum, dum scobs desideat: dein percolare, & in uitreum uas defundere oportet: in quo diligenter obstructo cõseruetur ad usum. Hoc primum decoctum alii Guaiaci cremorẽ appellãt; alii serapiũ. Color huic decocto est, qui aquæ ex limo minimũ turbatæ. Sapor gustanti subacidus, initio quidẽ ingratus, sed paulatĩ assuescẽti iucũdus. Nõnulli ex relicta denuo scobe cum libris VI. aut VIII. aquæ quãdã quasi lorã pcoquunt ad libras IIII. aut VI. Hoc tenue pcolatũ ad cibum potui dant: cùm prius medicinæ loco sorbeatur. Ego uerò puluerẽ nouũ Guaiaci pondere selibræ in libris decem aquæ tepidæ horis XV. maceratum ad prunas decoquo, dum ad libra VII. redignantur. Hoc non modò alit, & humectat, sed etiam medicatæ cuiusdam est virtutis particeps, ut idcirco in pastu & extra pastum quantumlibet tutò concedi possit.

Acerba hoc loco ĩter Medicos de Guaia

ci natura,&viribus exorta quæſtio eſt: aliis quidem eius ſolius uſu luem Veneream penitus exſtingui ,nec aliorum medicamẽtorum miſtionem ipſum ſuſtinere, quin de ui & efficacia deperdat: aliis contrà eius imbecillas uires aliorum ualidiorum miſtione ĩtẽdi,augeriq́., &quod eiꝰ naturæ deeſt, id aliorum admiſtione ſuppleri contendẽtibus ſi perfecta Luis, eius uſu exſpectatur curatio.Ego verò opinionẽ indefinitè prolatam falſi inſimulo. Neq. enim ita per ſe efficax exſiſtit Guaiaci decoctũ, vt nullius alterius præſidii ope Luem percuret Veneream: neq. ita imbecillum,vt non niſi aliorum miſtione uires habeat.Cùm ergo eius quidẽ ſolius vſu abſumptis humoribus Luis ſymptomata omnia cohibeantur; uis tamẽ & qualitas partibus iam inſidens eodem penitus decocto exſtingui delerive nequit;niſi cum eo aliquod incoquatur alexipharma.con, aut eius præmittatur,miſceatùrve decocto.Itaq. ſi ſolius Luis ſuſcipitur curatio; ſolius Guaiaci decoctum ad ſudores promouendos, cohibendaq́. eius omnia ſymptomata ſatis eſſe profiteor,cui tamẽ ad exſtĩguẽdã latẽtis ueneni perniciẽ, impediẽdãq́. recidiuã , noſtrũ Alexipharmacũ qua ratione mox dicemus,adiũgetur. Niſi fortè

pauca quædam incoquere placet, quæ ipsũ iucundius reddant, cuiusmodi sunt uuæ passæ in primis,&glycyrrhiza. Quòd si quis cum eo ingentem tot simplicium medicamentorum sarcinam decoquere iubeat, eius sæpe vim,& efficaciam ita obtundet, vt optatus minimè succedat effectus. Non enim bene illi cum omnibus conuenit: sed habẽt nonnulla certam inter se repugnãtiam medicamenta. quam nisi Medicus longo vsu, & experientia agnouerit, unius interdum per mistione,& multorum sæpe egregias uires obtundet,& effectus cohibebit. At uerò si Lues in corpus inciderit, vel asthmate, vel arthritide, vel iecoris, aut lienis inueterata obstructione, uel scirrho, vel certe insigni aliqua intẽperie pressum, cuius eadem opera tentanda sit curatio; Guaiaco ea incoquẽda erunt medicamenta, quæ particulæ laboranti, eiusq. affectui sint accommodata. Exẽpli caussa si annuo asthmate lues coniũgatur Venerea, multis iisq. diris symptomatis stipata; est uterq. quidem affectus diuturnus,& curatu difficilis. sed Lues Venerea tamen multis doloribus acerbior, eius itaque curatio, quamprimum fieri poterit, suscipienda est, sed iis admistis Guaiaci decocto medicamentis, quæ asthmatis

fontem,& ſcaturiginem exſiccēt,ac cerebrū corroborent: Cuiuſmodi ſunt flores roriſmarini,ſaluiæ, betonicæ, ſtœchados: & quæ pulmones multa pituita craſſa ,ac lenta infarctos,& obſtructos expediant: Huius ordinis in primis commendantur Enulæ campanæ radix ſicca ,glycyrrhiza, polypodium, hyſſopus, ſatureia, ſcabioſa, ungula caballina,mel; nonnumquam, & liquor Cyrenaicus,&ſtyrax calamita,modò iecoris intemperies nō reclamet. Huius decocti uſu lues pariter,atq.aſthma,ita iuuari aliquando mihi viſa ſunt;vt eodem pæne tēporis ſpatio, utriuſq. ſequeretur ſanatio. Sed ſūt interī topica alia multa Lui minimè aduerſa remedia ad aſthma adferēda. Eiuſmodi ſūt tū ſyrupi tū ,līctus oēs, q craſſa attenuāt,& incidūt,ac ſputa promouēt.itē quæ extrīſecus capiti admota ipſum exſiccāt,&corroborāt:cuiuſmodi ſunt calida omnia,præſertim uero hæc,quæ modo nominauimus.itē ſuffitus.Hic mane,& ueſperi, ī ſudoris exitu per nares,& os excipiendus. Et ut paucis ꝑſtringam,erunt ea ſemper Guaiaci decocto incoquenda,quæ tum aduerſus affectū Lui implicitum vires habere putantur,tum partes primario obſeſſas corroborent. Eſt enī Guaiaci decoctum optimum aliorum om-

nium,quæ uel illi permiſcentur, vel præmittũtur, uehiculum ad ſolidas partes,quaſq. etiamnum illa deducens.

Curatio per Guaiacum, & ipſius luis Venereæ. Alexipharmacum.

CAPVT XIII.

IN conclaui, hieme præſertim, curatio tentanda,aeri minimè, nedum uentis obnoxio, ubi ignis continuò ſit:aut ut in Germania,intra æſtuarum tepidum,cuius oſtio velum aut tapetes obtendantur intus& foris: nequi egredietur ,aut intrabit, aerem frigidiorem intromittat . Melius eſt enim corporis ſpiracula laxa habere,&patefacta, quo uirus vndiq.expiret.Æſtate eſt hæc cautio noxia,nedum ſuperuacua.Primo ſtatim die aluus ducetur medicina purgatoria; quæ ad eximẽdã noxii humoris in corpore exſuperãtis portionẽ dicata ſit:ne is poſtea remediis conciatus curationem cœptam interturbet. Concinnetur autem ferè eiuſmodi,ut ad coercendã graſſantẽ ueneni pniciẽ apta ſit.Poſtridie purgationis aperienda eſt vena mediana,aut baſilica, maximè ſi plenum & ſucculentum ſit corpus, aut aliqua

uenarum plenitudine pressum. Hinc opus auspicari sic licet in hunc modum. Prius illud, & valentius decoctum bis die propinetur tepidum ad cyathũ vnũ; manè quidẽ ad quĩtã; vesperi ad quattã aut quintã. Porrò Cyathũ voco unc. vi. quamquã dimidiũ libræ commodè datur. Hausto Guaiaci decocto interquiescendum horis aliquot: & tã diu stragulis munitum, & contectum esse oportet, dum caloris ope digesto in artus medicamento noxium exsudet æger. Cũq. alii hausto potu statim sudoribus diffluãt; alii non nisi post duar tresve horas: nemo possit certum sudoris excipiendi tempus præfinire. Cõstat tamen quib. ab hausta potiones sudores mox erumpũt, citius detergẽdos esse & calidis linteis extergendos, ne uires labascant, Qui contrà uerò, tardiùs. Sudãdũm ergo erit, quãdiu vires ferre poterunt: & cùm deficere sentinetur, etiamsi vix parũ quid eruperit, subsistendum, ac resiccato corpore, & uenis concidentibus e lecto surgere, & da cibum se præparare par est. ad bis enim die cibus est exhibẽdus, manè quidẽ post quartã à sumpto poculo horã, ad nonã, uel iuxta horam; uesperi ad septimã. sitq. is quidem satis tenuis, & exiguus sed boni succi. nam inanẽ in primis uẽtrẽ quæ

rit hoc medicamentum.itaq.qui celerrime ſaneſcere cupiunt, cibum ſumunt, non qui uires augeat, ſed deficere, qui non ſinat. Neque periculum metui debet. ſiquidem uis tanta ineſt Guaiaco reficiendi, alendiq. ut nullus hactenus defecerit, quantumcumq. parum ederet, qui eius cremore fideliter præparato vteretur. Sit autẽ cibus aſſus potiùs quàm elixus; pulli ſcilicet columbini, aut gallinacei adhuc molliuſculi, magnitudinem non excedentes. Non ignoro alios eſſe, qui carnes omnes ablegant, ſolum biſcoctum panem ad unc.ij. cum uuis paſſis Corinthienſibus aut Damaſcenis concedẽtes. quod ut inueterato morbo, & aliùs fixo interdum concedi poteſt, ita in recenti minimè neceſſarium eſt. Sed hi ſolis reſiccantibus luem Venereã curare contẽdunt, nos alexipharmaco malignitatem exſtinguimus, & cohibemus. Panis uero quatuor vnc. delicatioribus, ualidioribus ſex, nõ amplius in diem ſcilicet concedantur. bellariorum loco ſint paſſulæ, & modicũ panis nautici biſcocti, aut ad ignẽ exſiccati, aut etiã intermedia panis cruſtula. Potus erit ſupra dictũ aquoſius alterum Guaiaci decoctum. Vinũ ne delibare quidem oportet toto curationis decurſu. tale enim huic ligno eſt

vinũ, quale cicutæ: cum qua si hauseris; nullo remedio restitui possis. Nõnulli cenæ tẽpus circumcidendum volunt, & ad meridiẽ tantum reficiendum. ego verò vix bis die sudoribus tutò corpus exerceri diu posse existimo, nisi cibus aliquis interueniat, qui vires dissolutas recreet, & reficiat. Alii non ante cenam, sed tribus horis ab ea haústo decocto sudores prouocant, crudum, aut semicoctum cibum in totius corporis partes malè disiicientes. Porrò inter vtrumq. pastum legendis iucundis rebus, aut familiarium gratis colloquiis, aut lepidis confabulationibus, aut cantorum, uel citharœdorũ modulationibus, aut alio deniq. aliquo cõsueto lusu oblectamenta quærenda. Omnia uerò negotia, omnes circũcidendæ grauiores cogitationes, & ab omni cura conquiescendum. Cauendum & ab iracundia, quæ biliosas in primis materias accendit. Sed, & Venerem tamquam pestem fugere oportet. Iam verò si haustu Guaiaci sudores non facile proliciantur; vtres aqua calente pleni, vel lapides candentes, uel titiones in uino exstincti, pedum plantis, & genibus, admouendi, ita enim tepente calore fusus, liquatusq. frigidus & crassus humor in extima corporis di-

Sudor quo prouocandus

gestus faciliùs in sudores abibit. Sed & hau sto ualidiore Guaiaci decocto sacculi sequentes calidissime admoueantur capitis externæ parti, totumq́. caput linteis calidis diligenter superintegendum est, ne aerem frigidiorem sentiat; idq́. præsertim cũ dolore caput obsidetur. Non enim in parte frigida collectus uitiosus humor decocti beneficio in sudores facile resoluetur; nisi externorum præsidiorum ope incalescat. Sudore quantum vires ferre possunt effuso; linteis calidis exstergendum, exsiccandũq́; corpus est, & lenibus frictionibus, quod in partibus extimis hæsit, dissipandum. Sed, & in primis calidis linteis, aut pannis exercẽdũ caput est, aut etiam calẽtibus sacculis perfricãdũ. Seruetur aluus toto curationis tempore quamtenerrima. Itaq. si sponte sua non fluet; uel Senna carnium iusculo, uel decocto matutino validiori incoquenda, vel certe cassiæ fistularis semiuncia alternis diebus pastus initio uoranda. Hæc enim præterquam quòd uentrẽ inanem reddunt, quæ in uentriculo & hepatis cauis, & in liene iamdiu fortasse delitescebãt, detergunt, & expurgat. Sed nihilominus in sextum, aut iuxta curationis diem sæpe fit, ut inci dentis, & attenuantis decocti usu uitiosi

humo-

res concitati non modò consuetos artuum aut capitis dolores crudeliores reddāt;sed alia quoq. varia,in qua inhærent pro partis conditione symptomata proferant:vt in os quidem uentriculi incidentes, nauseam:in appetentiam, interdum propter malignitatem syncopas cardiacas; in pulmones uerò tusses.initio inanes,&siccas,sed tandem incrassato humore humidas.In thoracis partes externas,si liquefactus humor est, aut à capitis externis partibus influat; nouos dolores omnium atrocissimos,ac spirandi difficultatem,sine febre pleuritim mentientes inuehit.Si uerò è posterioribus partibus capitis per ceruicem in dorsi,aut lumborum uertebras,aut etiam in Ischion illabatur,altiusq. subeat; diris adeò cruciatibus laborantem prosternit; ut in peiore res statu uideatur esse.quàm unquam.Hæc aliaq. multa curationi huic superuenientia non modò laborantibus. spem de salute conceptā adimunt,sed & medicos nondum artis longo usu confirmatos de cœpta curandi ratione ad aliam transire cogunt. Atq. hic mirè gestiunt tōsores:& dum hydrargyri uim & efficaciam in cælum laudibus efferunt; neq. Guaiaci decocto neq. ullis aliis remediis ullum unquam restitutum fuisse impu

denter mentiuntur, ſolum hydrargyrũ uim alexipharmaci habere contendunt. At ea certè Guaiaco uis eſt; eaq́. natura, ut quos initio impetus agitatis humoribus concitauerit dolores, hos tandem iiſdem abſumptis cohibeat, atq. compeſcat, ſi quis eo conſtanter utatur. Itaq. iis imminentibus, aut certè iam exortis purgans medicamentum initio uſurpatum, aut ei ſimile repetendũ; quod humores concitatos, & furibundos è toto corpore potenter expurgat, intermiſſo eo die ualidiore decocto. Sed, & ſexto, & ſeptimo quoq. huius curationis die catharticum aliquod ualidum repetendum. Ita enim non modò quod Guaiaci decocto ſenſim attenuatum cõcitatum fuerit, ſed, & quod de quotidianis alimentis pro partiũ vitioſa actione corrumpitur, & curationẽ retardat, repentè extrahitur; vacuũq. excrementis marcet ægri corpus. Interea quibus perierat appetentia, reſtituitur, aliis poſt ſecũdã medicinam purgatoriam ſeptimo ſtatim die; aliis non niſi decimo, aut decimo quinto. Hæc ratione moderari oportet, & in uictus ratione initio prudẽter inſtituta cõſtanter perſeuerare. Vnicum ibi ſolatium eſt, nõ uidere plures cibos, non uidere edẽtes, & nidorem non ſentire. Ad diẽ huius cu

rationis decimum,aut duodecimum corpore bis,aut ter iam purgato,liberatis obstructionibus uiscerum,totoq. corpore iam aperto ,& patente, Opiata nostra superioribus remediis adiicienda hunc in modum.

Quotidie manè , &uesperi decoctum validius Guaiaci hausturus,opiatæ sesquidrachmam deuoret hinc statim prædicti decocti vnc. vi.aut vii.superbibat,ac in lecto se ad excipiendos sudores,qua ratione supra positū est,cōponat.Huius per octo,decèmve dies continuandus est vsus, aut etiam diutius,dum veneni radix sit euulsa, prorsusq. exstincta eius pernicies. quod quoniam fit aliàs breuiore temporis spatio, aliàs seriùs pro ueneni conditione,& affectionis diuturnitate,tutius omnino est paulo ultrà progredi,q̃ infrà subsistere.Itaq. si quis perfectissimè liberari cupit hieme ,aut cœlo frigidiore, & aquilonio conclaue ubi ipse cubat,non excedat, priusquã oĩs in totũ morbus sit abactus , & restituta ualetudo. Sed & sedatis doloribus omnibusq. symptomatis superiorũ remediorum usu sublatis; ne q̃d altius demersũ nō prorsus exstinctũ, denuo se prodat:perutile sit laconicũ adire exquisitè paratũ,in quo sudores sũpto ĩ ingressu Guaiaci decocto cũ opiata , dies aliquot

promoueantur pro viribus: in eius verò exi tu, dum in lecto rursum ad sudores excipiẽdos se componet; Aquæ nostræ ad omnia venena sanè quàm efficacis , vnc. v. haurire. Hæc vbi iam septem octòve dies, aut amplius pro affectionis diuturnitate, & suiipsius natura, ac viribus pertulerit, sumendũ iterum erit quod purget medicamentum, atq. ab eo quatuor sexue diebus in pastu aquosum bibendum decoctum omisso fortiore. post ad pristinam uiuendi rationem paullatim redeat: ac exire incipiat, sed caute, & longius, ac longiùs, nec in apertum statim; sed primùm intra parietes, & de uno cœnaculo in aliud inambulandum: deinde ad uicinam aliquam, nec longius domum, donec àerem ferre assuescat. Nihil enim hic repente fieri, aut mutari debet, sed omnibus paulatim assuescendum. Alii uiginti, alii triginta dies satis esse putant, quibus concludatur æger. sed secundarium decoctum minimum dies quindecim bibat ualdè dilutum. Ita sanè esse in recens affectis comperio. quos cum quindecim, aut ad sũmum viginti dies in cubiculo continui; exire sino, & ad consuetam uiuendi rationem paulatim redire; ulceribus etiam nondum cicatrice obductis , nec maculis prorsum

exſtinctis: quæ tamen poſtea paulatim exſic cantur, euaneſcuntq. omnia, idq́. hieme. Nam æſtate,& temperato cælo domi labo rantes continere ſuperuacuum puto: quin, & deterſis ſudoribus matutinis ſumptoq. ci bo vel foris inambulare, vel quotidianis muniis uacare permitto,dum ad ueſpertinos ſit redeundum. ac nihilominus perfe cte curantur. tanta eſt opiatæ uis,atq. effi cacia. At verò cum vel minimum huius Luis fermentum aliquando diu conſopitũ intusq́. deliteſcens recidiuam haud rarò inuehat: quandiu vel tubercula,vel vlcera, vel maculæ,vel dolores ſuperſunt, tamdiu profectò ſuſpecta eſſe medico debet futura ualetudo. Eam ob rem ſiquis exiſtimationem integram tueri,& nominis famã præclaris curationibus extendere contendit, remediorum uſum minimè intermittat,dũ omnem Luis ſobolem radicitus extirpaue rit, tantiq́. ac tam crudelis tyranni omnia veſtigia deleuerit.Quòd ſi forte,uel cuban tis intemperantia,uel exoleti ligni iufirmi tate quippiam aliquando reuireſcat, recur ratq́. poſt aliquot menſes.aut annos;ſimulatq. hoc deprehenſum fuerit;eandem om nino ſuaſerim ſubire curandi rationẽ,dum nihil prorſus ſuperſit. neq. igitur dierum

Æstate dom[o] continere no[n]

numerus,neq. ligni,&opiatæ pondus vtendũ certò definiri poteſt. Recens inquinati ſæpe xv. aut. xx. diebus perfectè liberantur. vtuntur ligni pondere ſex, ſeptem, octòve ad ſummum librarum: opiatæ vnc. iij. aut paulo amplius. At qui morbi diuturnitate extenuati ſunt, doloribus, ac nodoſis turberculis iam obſeſſi, uix quadraginta, aut quinquaginta diebus euadunt. Ligni lib. xv. aut xx. aut ultrà inſumunt; opiatæ vnc. iij. Qui ſæpius etiam fuerunt perũcti, omnium difficillime,&uix unquam in totum liberantur, duplici de cauſſa: quòd, & ea ſit hydrargyri vis,& proprietas, vt qui eo fuerunt perũcti, aliorum remediorũ uires uix ſentiant: & quòd etiam morbi huius cauſſam altiùs illa in corpus impingãt. Metuunt, ac verentur nõnuli cùm gracile, & ſic cum corpus aut, morbi diuturnitate exſangue& exarefactum occurrit; viribus ne deſtituatur in hac curatione, aut etiam in hæcticam tandem coniiciatur, vel corporis atrophiam: ob idq. parum quid ſatis eſſe putãt cui uis morbi cedere poſſit, dum uires recreentur. At certè multorum fide, & experientia comprobatum eſt, hac victus obſeruatione ſiccos humeſcere, & macros pingueſcere, eſtq. huius cremoris natura, neminẽ

destitui ut, sinat. Quare etiã infirmissimis non minus, sed aliquanto etiam plus dandum est, quia nihil cum impetu facit, cùm eius iuuamentum sit paulatim sanare. In his tamen, aut nulli, aut parcè mouendi sũt sudores, dum uires paulatim huius decocti beneficio receperint. Interim nisi ulcera, & vulnera sint, nihil foris illinitur. His verò si exigua sint, neq. vnguentum neq. aliud quid imponẽdum: sed exspectandum, dum exstincta mali radice sponte siccescãt. Sin altius serpunt, sordidioraq́. sunt aqua nostra planè diuina bis tèrue quotidie abluantur, carpinatumq́. gossypium in ea maceratum imponatur vlceris cauo. Hæc non modò mirifice deterget, & siccat, serpentéq́. malignam putredinem arcet, & cohibet, sed etiã quidquid in ulceris cauo durũ est, paulatĩ maturat, & ĩ pus deducit vlcus deĩ carne replet, & tãdẽ cicatrice obducit, ut multorũ ũguẽtorũ uice meritò usurpari possit.

Luis aliis affectibus implicatæ curatio

CAPVT XIV.

CVRATIONEM Luis Venereæ simplicis recens, aut nõ ita pridem contractæ,

quambreuisſimè licuit, perſtrinximus. Nūc cum plures cum ea concurrant, & implicentur morbi; aut iamdiu inueterata eſt, quænam tenenda curandi methodus, tradendum Lues Venerea morbis quibuſcunq. cōponitur, ac complicatur: interdum omnino conſentit, atq. congruit; interdum diſſentit. Conſentit; cùm eius curatio aliis quoq. ſanandis conducit. aut nihil ſaltem obeſt. Diſſentit, cùm eius curatio alteri incōmodat moramq́ue adfert. Lui conſentiunt Arthritis omnis, & dolores externarum partium omnes à capitis diſtillatione; intemperies uentriculi, aut iecoris humidior, aut frigidior, hincq́. nata obſtructio, uel etiam hydrops, epilepſia, uel etiam ſtupor, paralyſis, aliiq́. complures ab humida, & frigida cauſſa etiãnum præſente contracti. Hos itaq., & ſimul cum Lue, & ſeorſum ſanare licet. Cumq́. id tentare libet; ab urgentiore ſemper incipere iubemur, altero tamen, quoad fieri licet minimè neglecto. Diſſentiunt febris omnis, intemperies hepatis calidior, & ſiccior, pſora, lepra, aliaq. omnia ſcabiei ſiccæ genera: omnis ſanguinis ſiue ex utero, ſiue ex ano, ſiue ex pulmone reiectio, aliiq. affectus complures a calida, & ſicca cauſſa etiamnum præſente profecti: ho-

rum enim legitima curatio legitimis, & refrigerantibus medicamẽtis perficitur. quorum vſu quoniam Lues fit deterior multo, eius quoq. & difficilior, & longior futura eſt, quæ calidis,& ſiccis, & ualde attenuantibus remediis perficitur,curatio. Itaq. cũ horum quiſpiam acutus,& præceps,vt pleuritis , uel febris ardens Lui complicatur, poſthabita, Lue, eius ſtatim debet tentari curatio, iis tamen remediis, quæ quam minimùm Luis cauſſam augeant. In connexis enim affectibus urgentiori, uel præpoſtero ordine in primis eſt ſuccurrendum :atq. in id quod eſt grauisſimum, omni cura,& cogitatione primum incumbendum : ſiue id ante Luem Veneream,& cœptam, eius curationem partum iam erat,ſiue recẽs, dum legitima tentabatur curatio , interuenerit. Grauisſimum porro,eſt uel quod maximè ægrum in vitæ diſcrimen adducit ; vel de quo is grauisſime conqueritur.cuius interdum precibus cedere cogimur.Horum exempla ponenda.

Non ita pridem tonſor me ad viſcendũ ruſticum quendam bene habitum, & quadratum deduxit. qui cùm duos iam annos ab inunctione ex hydrargyro, omni dolore uacaſſet , ac omnino reſtitutus ſibi videre-

tur, in recidiuam tamen incidit,qua duos iam menſes crudeliter admodum premebatur. Dolores acerbi tibias,&brachia media obſidebant,atq. ipſas etiam ſcapulas, noctu grauius excandeſcentes: ſed omniũ grauisſimi in capitis externa parte figebãtur: in qua etiam aliquid circa pericraniũ occalluiſſe plurimis in locis deprehendebatur.fauces quoq. ingens ulcus ad palati baſim iamdiu occupabat ſordidum, nihilo minus tamen,nec decumbebat, nec ſibi faſtidio,nec ſiti premebatur, ſed muniis omnibus pro more vacabat; dum ſuperuenien te inopinata deglutiẽdi difficultate,& viribus repente concidentibus in lecto manere coactus eſt. in quo eũ deprehendi languidum cum pulſu frequenti,& celeri,febre teneri,ac maxima difficultate non modò deglutiendi,bibendique,ſed etiam loquendi: nihil interim tumoris foris in faucibus, ut neq. intus in amygdalis apparente. Quis non hic agnoſcat periculoſam anginã Luis recidiuæ implicitam, omni celeritate accommodatis remediis,Lue etiam neglecta curandam? At imperitus tonſor moræ impatiens, lucro inhians, omnia deglutiendi ſymptomata ad fauciũ ulcus pertinere credens,ſtatim me inſcio ſuis ſeruis inungen-

cibi

dum,aut potiùs miſerè iugulandum ægrum commiſit. Itaq. vnguento proritata fluxione noua,biduo exſtgĩuitur.Haud mitiùs cú aliis multis agitur Lue Venerea correptis ſi uel febris adſit continua, uel etiã grauis morbus aliquis,cuius poſtponatur curatio.

Familiaris quidam meus annos natus xxxv. quater aut quinquies in anno diris cruciatibus ſpinam dorſi à ſcapulis ad finẽ lumborum obſidentibus , & nonnumquam Iſchiade ſolebat torqueri ſine febre , ſine ulla ſpirandi,aut meiendi difficultate,ſine uomitione,idq́. à maligna quadam diſtillatione. Luis naturam,qua olim inunctione fuerat curatus,reſipiente. Hic cùm ſæpius à nobis fuiſſet his doloribus liberatus, iteratis purgationibus , unguentis , & ſolis anodynis primùm , deinde reſoluentibus, & roborantibus, ac demum recreatis uiribus æſtuariis ,ac fotibus ſicci capiti admotis; recurreretq́. nihilominus dolor conſuetus; atrocis tandem Chirurgi induſtriã experiri cogitauit, num fortè horum dolorum radicem penitus eximere poſſet , ac recidiuæ periculo liberare.Hic dolorem crudelisſimum ad lumborum regionem pertinentem nephriticum eſſe ratus;languidum iam ægrum quatuor iam dies noctesq́. in

ſomnem in balneum præcipitat aquæ dulcis calidioris.ibiq́. morari diu iubet.quod ille doloris crudeliſſimi leniēdi ſpe fretus exequitur: dum reſolutis ſpiritibus ,ac defecto præ virium inopia corde,mori ſe nō ſentiret.Rectè quidem hic properabat dolori,vt crudeliſſimo ſymptomati uires frangenti corporis gubernatrices neglecto etiā morbo ſuccurrere. Hoc enim præſtabilius , quàm vrgentioris ferocia ſinere proſterni ægrotantis uires,quarum gratia curatio inſtituitur. Nam quamquam ſublato morbo ſymptomata protinus uaneſcunt , neq. uſquam poſſint in corpore ſola ſubſiſtere , ſi tamen grauia adeò infeſtaq́. ſunt, ut periculum ſit, ne antequam dematur morbus, violentia,aut pernicie iugulent ; lenienda protinus, ipſaq́. medendi methodus inuertenda. At ibi tamen peccatum grauiter eſt. Eſt enim terminus numquam prætereūdus medico, qui ex arte generosè contra morbum quempiam pugnare contendit, conſtitutus , vt tutò medicetur ei cui dolorem mitigat,ut uires cuſtodiat , per ea ſcilicet. quæ uirium robur tuentur,atq. conſeruant ſymptomata leniendo, quo ,& morbo reſiſtere,& curationis ſpatio ſufficere poſſint.

Iamuerò ſi Lui complicatus diſſentaneus

affectus diuturnus , & lentus eſt, cuius nequeat ſtatim curatio perfici,& à quo etiam num aliquando neglecto minus quàm à Lue impēdeat periculi, eo poſthabito lues curanda periculoſior, iis tamen remediis, quæ contrario,& diſſentienti morbo,quam minimùm obſint.At ſi æquè graues,& periculoſi exſiſtunt, non huic, aut illi prorſus, ſed utriq. mediocritate quadam,& remediorum cōtrariorum temperatione eadem opera ſuccurrendum.

Eſto itaq.nobis occurrat quiſpiam annorum xxv. Lue Venerea contaminatus , cui corpus ſit ſiccum,& aridum,uariis febribus bilioſis obnoxium, uolæ manuum plantæq́. pedum impēdiò ſæpe caleant: os amarore perfuſum ſit , atq. perpetuò aridum, unde cibi inappetens,& ſiticuloſus euadat. Luē Veneream ſiquis remediis deſcriptis curate aggredietur , aliis affectibus neglēctis,in certum uitæ diſcrimen ægrum adducet.Etenim manifeſta hæc uiſcerum intemperies calida,& ſicca refrigerari, & humectari poſtulat, ſeruato robore : Lues uerò contracta,non niſi attenuantibus,& reſolventibus,quæ omnia ferè ſiccant, & excalfaciunt,curari debet.Itaq́. ſumma methodo opus eſt,quæ eodem tempore remediorum

contrariorum permistione, utriusq. affectus curationem perficiat; ut increscenti phlegmonæ digerentia remedia reprimentibus permista adhibemus. Victus instituatur non omnino siccans, aut tenuis, ut in curatione legitima; sed quodammodo humectans, & refrigerans, in quo per initia loco Guaiaci sola in potu utatur ptisana. In cibo cõuenient non modò pulli columbini, aut gallinacei, aliæve carnes coctu faciles, assæ in succo oxalidis, aut mali granati, aut aurancii maceratæ, sed etiã elixæ. atq. etiã interdum ex iis paratæ sorbitiones refrigerantes, aut etiam hordeatum. Æger quoq. non semel tantum die, aut bis, sed ter, quatèrve copiosiùs alendus. Soluenda primo statim die erit aluus medicamento è Catholico: aut si magis arrideat, per cassiam fistulam; aut per apozema aliquod in duos matutinos haustus alternos ex decocto aperiente, incidente, detergente, & refrigerãte cõparatũ cũ Senna, & agarico. Hæc enĩ omnia quoniam purgando humectant, pariter & refrigerant, idcirco sanè uiscerum siccitatem, & calorẽ emendant immodicum, nõ tantum quòd humores acres, biliososq. expurgent; sed etiam propria vi, & insita facultate. Rhabarbarum sola siccitate noxium

eſt, multoq́. magis, quæcumq. uehementiore aliqua ſiccandi, & excalfaciendi vi pollent, vt ſcamoneum, colocynthis, aloe. Poſtridie purgationis apozema bis die vſurpādum ad materiæ præparationem paretur. Repurgato bis aut ter alrernis diebus corpore mittēd⁹ ſāguis ē, ꝓ plenitudinis, & uiriū ratione. Ita. n. nō modò uiſcera, totumq́. corp⁹ refrigeratur; ſed plenitudinis etiam pericula, quæ aliis attenuantibus, reſoluentibusq́. cōcitari facilè poſſent, declinātur. Poſteaquā viſcerū impuritati, & intēperiei proſpectū erit VII. aut VIII. diebus, refrigerantibus his, & blandè expurgantibus: ꝓpria Luis remedia adiungenda ſunt. Itaq. ptiſanæ loco decoctum Guaiaci hoc modo præparetur, quo, & in paſtu, & extra paſtū cùm volet vtatur. Ad ſudores quoq. promouendos cōcinnetur etiam validius Guaiaci decoctum, quod longo uſu notauimus non modo non augere calidam, & ſiccā viſcerū intemperiem, ſed ita etiam humectare, ut quauis ratione externuatos, & macros pinguiores reddat, & omnia ſymptomata ab intemperie calida, & ſicca hepatis cōtracta demulceat. Quod ī legitima curatione monuimus. aluū ſemper liberā eſſe oportere; id in hac corporis cōſtitutione maximè

Guaiaci decoctū sumere substantifici

curandum, obſeruandumq́. eſt: neq. committendum, ut quippiam circum hepar aut liene, aut in ipſo etiam meſeræo indureſcat. Tertio igitur quoque die ſi ea ſubſiſtat, aut etiam, ſi ſponte aliquid deponat, quarto tamen quoq. die, ſi quid in uiſceribus iamdiu hærere, uel de quotidiano etiam alimento gigni, cumulariq́. exiſtimatur, expurgandum, uel apozematis ſuprapoſiti doſi; uel casſia fiſtula; uel Catolico: eodemq́ue die validiore Guaiaci decocto manè ſaltē abſtinendum: niſi in eius vnc. vi. ſennæ vnc. s. incoquere uiſum fuerit, idq́. percolatū loco apozematis uſurpare ad utrumq. efficax. Cùm iam horum remediorum alternato uſu, toto corpore humorum portio maior abſumpta disſipataq́. fuerit, ac corpus. ad opiatæ uſum rectè præparatum: balneū paretur aquæ dulcis tepidæ: in quod ingreſſus æger opiatæ iuſtam quantitatem degluriat, ac mox Guaiaci decoctum ſuperbibat, ibiq́. deſideat integram horam. In exitu dein ad ſudores pro uiribus excipiendos in lecto ſe componat. Balneum præterquā quod è corpore ſicco ſudores copioſiores elicit; partium etiam ſolidarum omnium nedum uiſcerum ſiccam, & calidā intemperiem ſi quid aliud emendat, impeditq́.

Balneum aque d. in gallico

quo

quo minùs ſudorũ eruptione, ac moderate ſiccãtiũ remediorũ vſu,quæ ad curationẽ reliq̃ neceſſaria ſunt,lædi poſsĩt. Maximè autẽ Melãcholicis oĩbus. Lue impeditis cõuenit:quos cõſtat ſicco eſſe uiſcerũ,& partiũ ſolidarũ tẽperamẽto,ꝙ humectari deſiderat. Id itaq. uel quotidie,uel alternis diebus ſemel ingredi ſiccos, & attenuatos, calida,& ſicca,uel alterutra hepatis intẽperie affectos confert. Ad id autem præparẽtur,qua ratione iã dixi,ꝑſeuerẽtq. dũ Lues oĩno ſit ſublata,aut certè quandiu opiatæ uſus erit neceſſarius. niſi fortè intermittere aliquot dies adſtantis Medici prudentia aliquãdo cenſuerit.Quòd ſi fortè per curationẽ,iudicatione quapiã repugnãte balneũ ingredi nõ licuerit; ea certè abſoluta , ſi qua lõgo remediorum uſu partiũ tẽperiei labes inuſta eſt; ea tepẽtis balnei uſu ad multos dies continuato facile delebitur ; niſi uel hydropis,uel diſtillationis cuiuſdam cõſuetæ metus abſtinẽdũ exhortetur.Sit autem ut dixi tepidũ ex decocto herbarum refrigerãtiũ, & humectantiũ cõparatũ : in quo , ut neq. in egreſſu,ſudores nec promoueantur, nec excipiantur. Conferet tamen ingredientẽ ſequẽtis decocti refrigerantis,& uiſcera roborantis vnc.vi. ebibere , quamdiu aſsidẽti

medico uidebitur. (*Hoc decoctum in neutro exẽplari uideo descriptũ, sed medico ad praxim suã uera arte ĩstructo facile erit simile formare.*)

Curandi modus perfectiß.

CAPVT XV.

IAM uerò si neglecta Lues, aut impfectè curata tãdiu in corpore hæsit, vt nõ modò dolores implacabiles, sed nodos etiã cõplures vel ĩ tibiis, uel ĩ capite inuexerit; supra posita qdẽ curãdi method⁹ tenẽda est, sed cui alia, atq. alia pro laborãtium natura, & symptomatũ varietate validiora remedia accedãt. Duos referã à me restitutos, quorũ imitatione ceteri curari possint.

Dominus de Mesieres, Prior S. Dionysii à carcere, ãnos natus xl. corpore mediocriter carnoso, & bene habito, Lue corrept⁹ Venerea, seniores stati cõsuluit præclaræ Hui⁹ vrbis Medicos, & Chirurgos. Horũ oĩũ communi cõsilio, atq. cõsensu repurgato priùs corpore, ac sãguine misso, hydrargyro accuratè inũgitur. sputatio erũpi v11. die copiosa: tãdẽq. aluus etiã spõte resoluitur. q ani maduertẽtes, qui hũc inungebãt Chirurgi, breui adeò curatũ iri pollicebãtur, vt iã sibi restitutus uideretur, eorũ nimirũ oĩũ v-

su,quæ ad pfectã p hydragyrũ curationẽ spe
ctãt. Verùm eniuero cùm iã exactis dieb⁹
viginti,opis nihil afferretur;reuocati in sub
sidiũ Chirurgi, morbi cõtumaciã arguũt:
quæ ĩterdũ nisi iterata simili ĩunctione cõ
pesci,aut cohiberi nõ possit, ad quos accer
siti Medici facilè annuũt. Itaq. eãdẽ,sed ta
mẽ crudeliorẽ curationẽ expert⁹ ẽ: cùm ni
hilo magis quàm prima leuaretur. calũniã
amoliẽtes Chirurgi,quosdã esse ꝓposuerũt,
qui licet curatione hac nõ modò nõ liberẽ
tur,sed etiã crudelius multo,q̃ prius cruciẽ
tur;exacto tamẽ ab ea mẽse uno,atq; altero
paulatĩ postea sanescũt,hydrargyro partib.
solidis admisso morbi caussã sensĩ demo-
liẽte, superãteq. Quod sibi laborãs salutis
cupid⁹ facilè psuasit.Sed cũ totos tres men
ses mussitãs nihilo meliùs haberet; ac mul
ti præterea scirrhi, ac tophi in capite,in os
se crùriũ,humerorũ,& brachiorũ exorti es-
sẽt diris cruciatib⁹ molesti? Chirurgos re-
uocat: qui uno oẽs ore curationẽ p hydrar
gyrũ repetẽdã putãt.Neq. hi priùs finẽ inũ
ctiõib⁹ imponũt;quã duodecies duob⁹ ãnis
eãdẽ curationẽ tãto dolore,tãtisq. crucia-
tibus sine ulla ope ppessus est.Inde siccũ a-
deò,& exsãgue corpus euasit, ut in eo nihil
præter aridam cutim, & ossa superesset,ac

τὸ σκέλετον, potius uidetur, quàm uiuum cor pus. Tophi interim multi obſederant tibiarum, crurium, brachiorum, & capitis oſſa diris cruciatibus, qui impedierũt, quo minùs integro biennio ſomnũ inire potuerit. Hos Chirurgi alia curandi ratione deſtituti, cauterio aperire cogitãt: ita uirus aliq̃ aperta cute ſtillaturum ſperãtes. Itaq. cùm duob⁹ in locis, vbi tophi crudelius affligebãt, nudatũ ĩ capite os nigrũ cerneretur: ipſũ terebello eximũt humoris acrimonia parte iã ĩterna exeſũ, & ueluti terebra oĩno pforatũ. at cùm ne ſic q̃dẽ dolores remitterẽt; nec ſomnũ inire poſſet; emplaſtris De Vego cũ duplicato mercurio hominẽ p mẽſẽ ueſtiũt. Alii uinũ Guaiacinũ poſtea p mẽſẽ exhibẽt: alii etiam balneo ex decocto Guaiaci mergũt: ſed oĩa nullo auxilio. Itaq. hominẽ moribũdũ ꝓ deplorato deſerunt, nulla ei medicamẽta opẽ allatura profesſi. Quã cedo cladis tãtæ cauſſam afferẽt? Cur hydrargyrũ, quod Luis alexipharmacũ vnicũ prædicabãt, hũc atrociter adeò diuexatam reſtituere nõ potuit? Empiricos credo curationẽ inſtituiſſe dicẽt. At chirurgi erãt hui⁹ præclaræ vrbis celeberrimi, medicorũ etiã multorum adiuti cõſiliis. nec ægrotus ipſe ſibi unq̃ defuit. nihil .n. ei unq̃ tã du-

rũ,tãq.moleſtum præſcriptum eſt, quod nõ dicto citius ſubire uoluerit. Nemo à ſeruis accuratiùs vnquã fuit tractatus. Deniq. nõ opes, non ætas, non uires, neq. quidquam aliud illi defuit, quod ad curationem requiri posſit. Ratum igitur ſit, hydrargyron Luis non eſſe antidotum, ſed Empiricorum inuentum, quod tamquam fucum malo adhibent. neq. à uiris bonis, & reip. ſtudioſis tam fallacem, incertam, atq. adeò crudelem curationem unquam tentari debere. Non multo melius, cùm hæc ſcriberem actum eſt cum huius urbis medico docto quidem, & bene noto, ſed nimis credulo. Hic cum ex impuro concubitu contraxiſſet penis ulcus, ac tandem in Luem Veneream incidiſſet: quinquies crudelem eam curationem fruſtra tentauit. Nodoſis tandẽ tumoribus, & diris cruciatibus in dies inualeſcentibus prorſum contabuit, dum dentibus excidentibus, ac gingiuis putredine abſumptis, crudeliter uitam finierit.

QVA RATIONE RESTITVTVS ILLE SIT.

Cùm aridum corpus lenta etiam febre

cõtabeſcere uideretur; niſũ ẽ ægrũ alere eu chymis, & cõcoctu facilibus , cuiuſmodi ſunt pulli gallinacei, columbini, ꝑdices iuniores, dein uitulina caro, & hædina, hiſq. ꝑ ſimiles, aut etiã præſtãtiores. Sit autem hæc ob corporis ariditatem, maciemq. modò elixa, modò aſſa. facilius eſt enim liquidis impleri, reficique, quàm durioribꝰ. Cõueniebat itaq. ex Guaiaci decocto vitu tulina caro cũ pullo gallinaceo diu elixata, circa finẽ adiecta oxalide, boragĩe, bugloſſo portulaca, & pĩpinella. ſiquidẽ eorũ expſſũ ius bis die ad vnc. vi. exhibitũ, præterq̃ ꝙ uires promptisſimè erigit, & ſẽſĩ inſtaurat; morbi quoq. cauſſã mitigat. ab ea ſorbitione, quæ octaua quaq. hora exhibebatur, ꝙ ꝓ piã aſſũ ſi poterat, aſſumebat: tãdẽ pro bellariis vuas paſſas, & panẽ biſcoctũ. A vino toto curationis decurſu abſtinẽdũ cẽſuimus, id nimirũ verũ eſſe experti, quod iã ſemel admonui, Guaiaci & aliorũ alexipharmacorũ beneficio neminẽ qui vino vtatur facilè poſſe reſtitui. Eius loco Guaiaci decoctum, quale in legitima curatione deſcripſi, tũ in paſtu tum in ſiti. extra paſtum vſurpabatur: cui inter coquendum cornuceruini raſuræ vnc. s. addebatur. Manè hora ſexta, & à prandio hora quarta vnc. vi. ſequen-

tis decocti exhauriebat: neq. tamen sudores qui è corpore exsãgui,& præarido nullis præsidiis elici possũt, expectabat :neq. si erũpere potuissẽt, vires ferẽdo fuissent.

DECOCTVM.

Rec. rasuræ Guaiaci interioris nigri, odoriferi, resinacei quart.iij.corticũ eiusdẽ pulueri satorũ vnc.j.s.ĩfunde il lib.vi.aquæ tepidæ: fiat decoctũ addẽdo rad.elenii, polypodii querni, grã. iuniperi, radicũ cichorei añ. vnc.i.passularũ enucleatarũ vnc.i.s.seminũ cardui benedicti, radicũ tunicæ, tormẽtillæ añ.vnc.s.pĩpinellæ, morsus, scabiosæ añ.p.i. Decoctum compositi

Semel ĩ hebdomade repurgabat̃ sequẽti, aut simili medicamento: quod licet languido uideri posset validius paulo: si quis tamẽ quæ alibi diximus memòria repetat, corpora nẽpe quæ hydrargyro fuerũt invncta, duplo validiora medicamẽta perferre, nec facile iis commoueri: aliter iudicabit.

(*Nec hoc auctoris medicamentum purgans vancisci potui.*)

Hæc dum fiunt, cataplasmata institui ad scirrhos remolliẽdos, discutiendosq́. efficacissima huiusmodi.

Rec.sem.sinapi in aceto macerati p horas xx.deĩ cõtusi vnc.ii.radicũ bryoniæ crudæ vnc.ij. radicũ sigilli beatæ Mariæ crudi Catapl.a ad scyrrhos

vnc. vi. axũgiæ porcinæ ueterisoĩũ æquale põd⁹:croci vnc.s. malaxẽtur simul ĩ formam cataplasmatis ꝓ partib⁹ dolẽtib⁹ renouet̃ semel quotidie,& ad multos dies pſeueret.

Fiat& emplastrũ nostrũ,ꝙ capiti toti qui dem insideat ꝑ tres aut quatuor hebdoma das,sed ea lege, vt leuetur quotidie semel, dũ totũ caput oleo nostro efficacissimo ob ungatur. renouetur uerò sexto quoq. die.

EMPLASTRVM.

Rec.sem. sinapi per noctẽ in aceto mace rati vnc.ii. piperis, pyrethri,caryophyllorũ añ drac.ii.maceris. drac.i. hellebori nigri, rad.Ireos Florẽtinæ, hermodactylorum añ. drac.iii.sem.staphis agriæ drac.i.s.gũmi pi- ni& ammoniaci añ drac.i.s.malaxẽt̃ simul cũ oleo de euphorbio,addẽdo ĩ fine terebĩ- thinæ.q.s. ut bene cohæreãt omnia,fiat em plastrũ ꝑ magdal.¦extẽdatur portio sup alu tam,pro nodosis tumoribus, aut doloribus diuturnis capitis à Lue,aut alia caussa fri- gida circum pericranium collectis.

Ad tumores, et dolores diuturnos.

OLEVM.

Rec.rad. acori, galangæ, cal. aromatici añ.drac.iii.nucis moschatæ, garyophyll:cin namomi,piperis utriusq. pyrethri, maceris añ.drac.s. foliorũ siccorũ lauendulæ,maio ranæ, origani, saluiæ, pulegii,mentæ,roris-

marini añ p.i.florũ ãthos, saluiæ, lauẽdulæ, añ p.s. olei cõmunis lib.i. vel ampli⁹ si uoles. aquæ uitæ vnc. ix. reponantur omnia in phiala nitrea, bulliant supra cineres calidos ad aquæ cõsũptiõnẽ, deĩde exprimatur oleũ in torculari ad usũ dictũ in curatione.

Cùm primum horum remediorum vsu dolores aliquantum conquiescere cœperũt: non modò lenta illa febris, quæ hectica putabatur, euanuit; sed corpus cum carne sensim ita uires recepit, ut in lecto sedere posset. Æstuarium tum temporis parari iussi, in quo tertio quoq. die semel intromitteretur ac illic sederet, quãdiu vires facile ferre possent. sed prius decocti vnc.vi. exhauriebat, præmissa opiatæ drac.i. Deinde ad ignem totum corpus oleo nostro calẽte inungebatur molli frictione. hoc enim si quid aliud infestas hydrargyri qualitates uenoso generi impressas delet, & natiuum recreat calorem, omnium quæ in nobis sunt functionũ auctorẽ, In æstuario exiguus aliquis sudor statĩ eliciebatur: quẽ imbecillæ vires cùm sustinere haud possent, aperto æstuarii ostio ac lectum repetente laborante, statim sistere cogebamur. In hanc medendi rationem dum pertinaciter insisto: ita ægri iacẽtis uires paullatim recreari in dies visæ sũt; vt tã

dē circa quadragesimū diē certa nobis salutis spes affulgeret. Nā nō modò dolores illi capitis inueterati resoluto humore exstīctaq; caussa euanescebāt; paulatīq. scirrhi omnes nodosi dissoluebantur, sed, & quæ cruda, & cinericia initio fuerāt alui excrementa; bene figurata, & rufa reddebātur: simulq; ꝓ aquosis, & tenuibus urinis crassiores, & flauiores affuxerūt, ipseq. æger, q duos annos fuerat ꝑuigil; noctu aliquātū dormitabat. Hīc pulsus statī meliores euaserunt, & uox initio ita exilis, ut uix obaudiretur, ualidior, ac plenior edebatur. Sed, & seruo, & baculo innixus ad lx. curationis diē corpus erigere cœpit, ac tādē incedere. quo tēpore sudorē satis copiosū semel die ꝑ uires elicere licuit, nō in æstuario solùm, sed etiā in eius egressu in lecto, nō quidē dieb⁹ cōtinuis, sed triduū interquiescēdo; dū ualidior natura quotidie eorū eruptiones perferre posset. Iā uerò cùm corp⁹ initio osseū, carne iā satis uestitū uideretur sorbitiones, & elixa omnia circūcidimus, assis solis eū cōmittētes, ne (quod in fine aliorū multorū diuturnorū morborum nimio potu, aut humidiorum ciborum usu fracto iecoris robore cōtingint) in huius quoq. declinatione, tumor aliquis œdematosus in pedibus

ac tibiis irreperet. Huius enĩ rudiméta ue-
ſp eri iã in pedibus cernebãtur: cùm præſer
tĩ aliquãtiſper ſtabat, aut incedebat. Sed, &
electuar. triũsãtalorũ quadruplicato Rheo
parari curauimus, cuius tabellã unã manè
bis in hebdomade ad iecoris robur potio
ni Guaiacinæ præmitteret. Cúque omnis
doloris expers fuiſſet dies iã quindecĩ, ac
bene adeò omnia iã mẽbra nutriri viderẽ
tur, vt paulatĩ magis, ac magis omnes eius
artus corroborarẽtur, die tãdẽ curationis
lxx. Guaiaci decoctum validius aliquot mẽ
ſes intermittendum, cenſuimus; ſiquid inte
rĩ nõ ꝓrſus exſtĩctũ dolores tuberàve protu
liſſet: nos id uerè nouo tutius faciliusq. re-
mediorũ uſu repetito exſtincturos, robora
ta nimirum quiete, & natura ferẽte. Verẽdũ
enĩ ne iiſdẽ remediis natura diutius aſſue
facta, illorũ uim tãdẽ non ſẽtiret, aut certè
aſpernaretur. Neq. uerò hic, ut ĩ recẽter cõ
taminatis metuẽdũ ne interim radices al-
tiùs morbus agat, reddaturq. difficilior.
Immo qui in tã calamitoſũ corporis ſtatũ,
aut ſua negligentia, aut medicorũ inſcitia
præcipitati ſunt, uix umquam niſi in annũ
iterata curatione modò propoſita reſtitu-
untur. Verum enimuero Guaiaci imbecil-
lius decoctum in ipſo etiã interuallo uini

loco prudēter me cōſultore uſurpauit, ne uaporē quidē uini admittēs. Menſe exacto bellè adeò habere cœpit,ut conſueta munia oīa obire poſſet.Idcirco,& aeri die Februarii xii. ſe cōmittere cœpit,& quoquouerſū diſcurrere, nullis dolorū veſtigiis, ne in iis quidē locis ī quib⁹ āte curationē tubera diſcruciabāt,remanētib⁹.Tātū capite, & artub⁹ grauis ſibi uidebatur,&ueluti laſſitudine quadā pſſus.idq́ præſertī cū è ſereno ī nubilū,aut pluuioſū cælū mutabat, & poſt exercitationes œdemate qdā pedes veſperi dolebāt, ſed ꝙ manè ꝓrs⁹ euanuerat.

Quāq̃ poſt exactos quatuor mēſes neq. dolor,neq. aliud extimeſcēdū qdq̃ ſupuenerit, ꝙ latētis fermēti ſuſpicionē vllā mouere poſſet: uiſū eſt:tamē curationē repetere feliciter antea uſurpatā : ut ſi fortè lentus,craſsusq. humor aliquis , aliudve Luis fermentum circa perioſtea ſupererat,prorſus huius remedii continuatione attenuari paulatimque in ſudores reſolui poſſet : ſimulq́. malignitas ſiqua ſolidis partibus infixa deliteſceret,exſtingui,atq. ita omnium tuberum ,dolorumq́. cauſſa exſtirpari ,ac funditus euelli.Ingrediebatur porro ſemel in die æſtuarium. inungebatur quoq. oleo noſtro, in quo æſtuario, ut& ab eius egreſ

ſu ſudores in lecto excipiebat pro viribus. Veſperi verò hora quarta ſorbebat quidẽ decoctum, ſudores tamen minimè promouebat, nec lectum repetebat. In paſtu utroque mediocriter aſsis omnibus alebatur ac biſcocto pane vtebatur, quem in hunc modum parari curabam.

℞ec. ſem. card. benedicti mundati, pimpinellæ mundatæ, aniſi, & feniculi añ vnc. i. miſceãt diligẽter cũ quãtitate ſufficiẽti paſtæ ex optima farina, ſeu ex qua fiũt panes ciuiũ Pariſiẽſiũ fermẽto adiecto. Deĩ fiant panes bene cocti. qui ubi refrixerĩt, in teſſeras ſecẽtur, ac ſaccharo ĩ aqua roſata ſoluto abluti ĩ furno tepido diu ſiccẽt, atq. ita ad vſũ reſeruẽt. Iſtorũ tandẽ remediorũ vſu ſalubriter adeò viuit, vt nũq̃ laboraſſe uideri posſit. q̃ De⁹ mẽtẽ oĩb⁹ ĩdat, vt ita curari velĩt, ãteq̃ tã crudeliter fuerĩt excarnificati.

Quidam non ita pridẽ ad me uenit, cui vlcus ingens à penis radice totũ imum ventrẽ, & inguina atrociter depaſcebat, vmbilicum etiam ſupergreſſum, quod neq. emplaſtris de Vigo cũ ſuperaucto Mercurio, neq. ullis inunctionib. ſputationem, & alui fluorem mouẽtibus coerceri potuerat, adeò interim extenuato corpore, ut qua oſſa tegerentur, nihil præter cutim ſupereſſet. Alius

faucium malignum adeò ulcus,& omnibus remediis ex hydrargyro rebelle gerebat,ut columella iam exeſa radice decidiſſet,exederenturq́. omnia tenella narium,& palati oſſa. Vterq́.curatione ſupradicta xxiv. diebus conualuit, nullius alterius medicamẽti ope,niſi quòd exeſæ,& ulceratæ particulæ aqua noſtra diuina bis ,aut ter quotidie admouebatur.

OPIATA ANTIDOTVS ALEXIPHARMACA.

Rec. ſcordii vnc.s. polij montani,pulegii, prasſij albi,origani,calaminthi,hyperici,cẽtaurij minoris,ſtœchados , chamædryos, chamæpityos,ſpicæ nardi añ.drac.ii. ſeminũ aniſi,fœniculi,petroſelini, dauci, ſilenis mõtani,rutæ,ocymi;hormini,thlaſpi,baccarũ lauri,ſem.pœoniæ maris añ.drac.i.s.rad. ariſtolochiæ rot. gentianæ,diptamni, Valerianæ ,aſari, añ drac. i. zinziberis , nucis moſchatæ, caryophyll. piperis , croci añ. ſcrup. iiii. cĩnamomi electi, myrrhæ,caſtorei, ſtyracis calamitæ an.dra. iii.mellis boni. q. ſ. fiat opiata.

AQVA MIRIFICA.

Rec.ſcordii m.ii. calendulæ,morſus,pimpinellæ, hyperici, betonicæ, maioranæ,bugloſſæ.ſcabioſæ,ſaluiæ,añ.m.i.hyſſopi,meliſ

si an̄. m.i.s cõtũdãtur,& in uase terreo nouo ad solẽ exponãtur, adiecta ea aquæ quãtitate,qua omnia bene mergi possint,ita vt aqua superet. Vbi sex,septèm ve dies in sole efferbuerint,exprimere uehemẽter ea oportebit: deinde in remanẽte humore similes herbas cõtusas reponere , & rursus soli exponere ut suprà,dũ octo, aut decem dies efferbuerĩt(sed interĩ semel saltẽ quotidie ista moueri debent baculo) ac tum exprimere.Deinde in manẽte liquore sequentia miscere. Rec. rad. tunicæ, tormẽtillæ,sem. card.benedicti an̄. vnc .s. zedoariæ , nucis moschatæ,caryophyllorũ an.drac .i. macis drac.s.sem. pĩpinellæ drac.i. s.croci. drac.i. Mithridatii opt. lib . i. theriacæ ueteris vnc.iiii. commista soli exponãtur ad 5 .aut 6.dies aut amplius in alembico obturato. Deinde fiat omnium distillatio in uase duplici,& seruetur ad usum.

AQVA DIVINA AD VLCERA.

Rec. sublemati optimi gr.xii.aquæ plantaginis vnc. vi .decoque super calidos cineres in phiala uitrea ad dimidias, & vtere.

FINIS.

ARGVMENTVM LIBRI ET SINGVLORVM CAPITVM.

